

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra dějin a didaktiky dějepisu

Bakalářská práce

Kláštery Řádu služebníků Panny Marie v Praze

The monasteries of the Order of the Servants of Mary in Prague

Autor bakalářské práce: Anna Šinorová

Studijní program: Specializace v pedagogice, D-Fj

Forma studia: prezenční

Ročník: čtvrtý

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Dušan Foltýn

2011

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci napsala samostatně a s výhradním použitím uvedených pramenů a literatury.

Souhlasím se zapůjčením práce pro studijní účely i se zveřejněním práce nebo její části.

V Praze dne

Poděkování:

Ráda bych poděkovala vedoucímu bakalářské práce Mgr. Dušanu Foltýnovi za jeho ochotu, zkušenosti a cenné připomínky při zpracování bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za psychickou podporu při psaní práce.

Abstrakt:

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou klášterů Řádu služebníků Panny Marie v Praze, a to zejména v období mezi lety 1360-1786. Těžištěm práce jsou pak dějiny tří servitských klášterů v Praze. Práce se věnuje, jak obecné charakteristice řádu, tak konkrétním událostem, které určovaly osudy řádu. Cílem je vypořádat vývoj řádu v pražském prostředí až do jeho zrušení za Josefa II. Okrajově se pak zabývá i osudy klášterních staveb, které do dnes zůstaly pomníkem působení řádu.

Klíčová slova:

Řád služebníků Panny Marie, servité, kostel Zvěstování Panny Marie na Trávníčku, Na Slupí, Botič, konvent při kostele svatého Michala, Bílá hora, žebravé řády, církevní stavby.

Abstract:

This thesis deals with the problematics concerning the monasteries of the Order of the Servants of Mary in Prague, particularly during the years of 1360-1786. The focus of this work lies in the history of three servite monasteries in Prague. This work deals with both characteristics of the order and the particular events that marked its destiny. The main goal is to bring to light the development of the Order's environment until its suppression under Josef II. It next describes the fate of the monastery buildings, which today still stand as a testament of the Order's influence.

Key words:

Order of the servants of Mary in Prague, servites, Church of Lady Day „Na Trávníčku“, Na Slupí, Botič, convent near the church St. Michal, Bílá hora, Mendicant orders, Religious buildings

Obsah:

Úvod.....	6
Prameny a literatura	8
1. Vznik řádu Služebníků Panny Marie	11
1.1 Charakteristika řádu	14
1.2 Servité v pražském prostředí v porovnání s ostatními žebravými řády	16
2. Příchod servitů do Čech (1360-1420)	18
2.1 O upálení 64 servitských mnichů, které se však nikdy neudálo.....	23
3. Od husitských válek do Bílé hory (1420-1620)	27
4. Vrchol servitského vlivu – od Bílé Hory až do zrušení pražských klášterů (1620-1786).....	30
4.1 Klášter na Slupi	31
4.2 Klášter u svatého Michala na Starém Městě pražském.....	34
4.3 Klášter na Bílé hoře.....	38
4.4 Konec starých časů aneb reformy Josefa II.....	40
5. Další osudy zrušených klášterů	43
5.1 Klášter na Slupi	43
5.2 Klášter u svatého Michala na Starém Městě pražském.....	44
5.3 Klášter na Bílé hoře.....	46
Epilog	50
Závěr.....	52
Prameny nevydané	57
Edice pramenů.....	57
Seznam použité literatury.....	58
On-line zdroje.....	62

Úvod

Když se dnes řekne servité, jen málokdo ví, o kom je řeč. Kdysi to byl poměrně významný mendikantský (žebravý) řád, který měl v Čechách dlouhou tradici. Jeho členové v Českých zemích působili, s menšími přestávkami, 645 let. Největšího rozkvětu dosáhli v 18. století, kdy na našem území fungovalo osm konventů: v Praze na Slupi, na Starém Městě pražském, v Rabštejně nad Střelou, v Jaroměřicích nad Rokytnou, v Nových Hradech, v Králíkách, ve Veselí nad Moravou a v Konojedech. Avšak na konci 18. století jim byla zasazena téměř smrtelná rána, když šest klášterů bylo dekretem Josefa II. zrušeno.

Cílem této práce je především zmapování historie tří servitských klášterů na území dnešní Prahy, což by se dalo vymezit roky 1360-1786. Nicméně osud klášterních budov se odvíjel dál i po odchodu řádových mnichů, proto jsem se rozhodla přidat pátou kapitolu, která se zabývá dalšími osudy těchto staveb. Jelikož v naší zemi je dnes řád již téměř neznámý, umístila jsem se na začátek své práce kapitoly, které osvětlují organizaci, strukturu a poslání servitů.

Vlastní práce je rozdělena do šesti kapitol, přičemž první kapitola je věnována založení řádu, prvnímu staletí jeho existence a charakteristickým rysům řádu. Ve druhé jsem se pokusila vyjasnit okolnosti jejich příchodu do Prahy a jejich zdejší osudy během doby předhusitské a husitské. V následující kapitole se zabývám meziválečným obdobím, tedy dobou mezi husitskými válkami a bitvou na Bílé hoře. Ve čtvrté části jsem zpracovala pobělohorské období, které se odehrálo se ve znamení velikého řádového rozvoje. Pátá kapitola popisuje smutné osudy klášterních a kostelních budov po jejich zrušení.

Jelikož tato práce z části vznikala za mého studijního pobytu ve Francii, dovolila jsem si pro srovnání v do závěru zařadit pasáž o historii servitů ve francouzském prostředí.

Pro větší přehlednost jsem se citované úseky rozhodla psát v uvozovkách a kurzívou, ze stejného důvodu jsou citace psány v poznámkách pod čarou. Pro usnadnění orientace jsem se rozhodla uvést vždy úplnou citaci knihy prvně citované a dále uvádím jen zkrácené citace. Na konec své práce jsem umístila úplný seznam použitých pramenů a literatury, u nějž uvádím zkrácenou formu citace. Na úplném konci práce se nachází obrazové přílohy.

Prakticky od začátku svého studia na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy se ve svém volném čase věnuji dějinám Prahy, obzvláště období velikého stavebního rozvoje, době od Josefínských reforem do první poloviny 20. století. Během těchto dvou set let mnoho staveb nenávratně zmizelo nebo razantně změnila funkci. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla věnovat tématu „Kláštery řádu Služebníků Panny Marie v Praze“, jelikož souvisí se zmizelou krásou staré Prahy, a které je pro mě velice zajímavé. Vzhledem k tomu, že odborné informace o tomto církevním řádu jsou velmi obtížně dostupné, stalo se toto téma pro mě ještě lákavějším a zajímavějším.

Prameny a literatura

Prameny k danému tématu jsou povětšinou uloženy v Národním archivu v Praze. Je možné zde najít listiny různého druhu. Jedná se však jen o jejich fragment, jelikož původní klášterní archiv se pravděpodobně nacházel v klášteře při kostelu Panny Marie na Trávníčku, kde byl dle dostupných zdrojů zničen během husitských válek. Další část archivu, který rovněž zmizel, byl umístěn v klášteře při kostele svatého Michala zrušeného za Josefa II. Další prameny týkající se servitských klášterů v Praze jsou uloženy v archivu ve Vatikánu a v klášterním archivu Římě a částečně v dalších archivech na území bývalého rakouskouherského soustátí.¹ Zahraniční archivy byly však pro mou práci nedostupné. Z tohoto důvodu jsem velmi přivítala edici pramenů *Monumenta Ordinis Servorum Sanctae Marie*, ve které jsou citovány důležité prameny k danému tématu. Tato edice je dílem samotných servitů, proto je možné, že některé listiny byly účelově vynechány.

Další edicí, kterou jsem pro svou práci použila je *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrata, Tomus 2, Acta Innocentii VI. Pontificis Romani 1352-1362 a Fontes rerum Bohemicarum IV.*, kde jsem našla základní prameny o příchodu řádu do Českých zemí. Poslední z edic pramenů, kterou jsem měla pro svou práci k dispozici, je *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské sebrané z archivů domácích i cizích*. Rozdílným typem pramenů jsou kroniky, pro svou práci jsem využila dvě. První je kronika od Vavřince z Březové, tedy *Husitská kronika*, současníka husitských válek, o kterých nám podává cenná svědectví. Druhou je pak Hájkova *Kronika česká*, ta je však často nedůvěryhodná.

Z odborné literatury je na prvním místě třeba uvést díla autorky Veroniky Čapské, jejíž práce jsou pro servitskou problematiku zásadní. Z jejich studií byla pro mou práci nejdůležitější kniha *Pod ochranou Panny Marie Bolestné*, ve které se zabývá jak dějinami řádu v Zápálpi, tak hlavně jejich spiritualitou a jejich každodenností. Z dalších jejich děl bych jmenovala: *Vytváření prostoru pro působení servitů v Českých zemích v 17. a 18. století*, *Spiritualita servitů z genderové perspektivy*, *Narativní obrazové cykly záalpských servitů a otázky*

---

¹Čapská, V., *Představy společenství a strategie sebeprezentace, Řád servitů v habsburské monarchii (1613-1780)*, Praha: Scriptorum, 2011, str. 17

sebepojímání řád a Představy společnosti a strategie sebeprezentace. Tyto další její práce byly pro mou práci určitě přínosné, i když zkoumají řád servitů z jiného úhlu pohledu.

Na druhém místě bych jmenovala knihu francouzského historika Marcela Berna *Recherches sur l'ordre des Servites en Provence (1483-1720)*, která se, jak už název napovídá, zabývá dějinami a spiritualitou řádu v oblasti jihofrancouzského regionu Provence a v širším měřítku ve Francii vůbec.

Další specializovanou literaturou jsou knihy, jež se věnují dějinám jednotlivých klášterů. Mezi nimi bych nejprve jmenovala práci Václava Bartůňka *Stručné dějiny kostela svatého Michala na Starém Městě pražském*, ve které provází čtenáře historií tohoto pro řád významného kostela. Cenným zdrojem informací mi byla rovněž kniha historika umění Dobroslava Líbala *Kostel Panny Marie na Trávníčku v Praze*, v níž chronologicky popisuje dějiny dalšího ze sídel řádu v Praze, a také se zde věnuje architektuře budovy. Velkou nevýhodou této publikace je nedostatečný poznámkový aparát, který případnému zájemci, ztěžuje dohledání uvedených informací v pramenech a starší literatuře. Naprosto zde totiž chybí citace a použité zdroje jsou uvedeny pouze formou seznamu na konci knihy. Dále bych do této skupiny literatury zařadila dílo Zdeňka Wirtha *Klášter a poutní kostel na Bílé hoře*, které je zaměřeno na osudy dvou zdejších církevních staveb, tedy klášterem servitů a barokním poutním místem s kostelem Panny Marie Vítězné.

Bohužel specializovaných knih na dané téma je u nás nedostatek, zahraniční literatura, která je bezesporu bohatší, je v našich knihovnách prakticky nedostupná. Proto jsem se pokusila nalézt další knihy během svého pobytu v zahraničí, ale ani zde se mi nepodařilo uspět. V regionu kde jsem se nacházela, tato literatura není a její přeposílání z jiných knihoven je finančně náročné, proto jsem tuto možnost využila jen jednou, u výše zmíněné knihy.

Z důvodů absence děl zahraničních autorů jsem se rozhodla svou práci obohatit o díla menší odborné úrovně a spíše encyklopedického charakteru. Z této skupiny bych pro příklad jmenovala několika dílnou *Encyklopedii řádů a kongregací v Českých zemích*, kterou zpracoval Milan M. Buben. Z této rozsáhlé řady jsem využívala její druhý díl. Její odborná úroveň sice není nijak vysoká, nicméně mi umožnila utvořit si představu o organizační struktuře řádu a o žebrevých řádech obecně. Podobnou publikací je také *Encyklopedie českých*

klášterů, vzniklá pod vedením tří autorů, jmenovitě tedy Pavla Vlčka, Petra Sommera a Dušana Foltýna. Odborná úroveň této encyklopedie je o poznání vyšší. Další knihy podobného charakteru jsem využívala od zahraničních autorů.²

Dále jsem využívala knih historiků z 18. století, které nám umožňují, lépe proniknout do atmosféry doby. Prvním z těchto děl je *Poselkyně starých příběhův českých* od Jana Františka Beckovského. Dále se jedná o cizojazyčné práce. Zde bych nejprve jmenovala nestarší z nich, kterou je *Prodromus gloriae Pragenae*, napsanou Janem Floriánem Hammerschmidem. Další v pořadí je pokus o syntézu českých dějin od Františka Pubičky *Chronologische Geschichte Böhmens*. Posledním z této skupiny je kniha Jaroslava Schallera *Beschreibung der Königlichen Haup- und Residenzstadt Prag*.

Pro zpracování současného stavu budov bylo nezbytné využívat také internetových zdrojů.

---

²Rohbacher, R. F., *Histoire universelle de l'Eglise catholique, Edition 6, Tome 10*, Paris:[s. n.] 1872
Gerhards, A., *Dictionnaire historique des ordres religieux*, Paris: Fayard, 1998

1. Vznik řádu Služebníků Panny Marie

Vznik řádu popisuje text s názvem *Legenda de origine Ordinis fratrum Servorum Virginis Mariae*, která vznikla někdy ve 14. století³ a snaží se dát řádu mystický původ. Podle tohoto textu byla faktickou fundátorkou řádu Panna Marie. V pověsti nenajdeme mnoho dat, ale jedno je zde často zdůrazňováno. Jedná se o rok 1233, do něhož jsou kladeny dvě pro řád důležité události. První je samotný vznik řádu a druhou je narození pátého řádového generála. V legendě jsou obě události dosti propojené.⁴

U zrodu řádu mělo být sedm zámožných zbožných florentských obchodníků, kteří se v den Nanebevzetí Panny Marie, tedy 15. srpna, modlili ve florentském chrámu. Při modlitbě se jim zjevila matka Boží a prozradila jim, že si je vybrala, aby jí sloužili. Dále jim nakázala žít podle řehole svatého Augustina a určila řádový oděv, který má být symbolem jejího utrpení během ukřižování jejího syna Ježíše Krista.⁵

Jelikož někteří z mužů byli již ženatí, prodali svůj majetek a zajistili své rodiny, zbytek svého jmění pak rozdali chudým a církvi.⁶ Dále text popisuje jejich obtíže při schvalování řádu a zásluhy Filipa Beniziho (Benicia) na jejich přežití.

Takto je popsán zrod řádu v legendě. Podle písemných záznamů je pravděpodobné, že řád ve skutečnosti vznikl až o několik let později, jelikož první zmínky o jejich existenci pochází až z první poloviny 40. let 13. století.⁷ Jejich první sídlo bylo nejspíš umístěno na místě zvaném Cafaggio, které se nacházelo za hranicemi Florencie. Bratři však potřebovali větší klid, který zde neměli, proto se odebrali na horu Monte Senario,⁸ jež snad dostali k dispozici od florentského

---

³Čapská, V., *Pod ochranou Panny Marie Bolestné, Servité v českých zemích do josefínských reforem*, Nové Hradky 2005, str. 8

⁴*Legenda de origine Ordinis fratrum Servorum Virginis Mariae*, ve francouzském překladu od Marie-Luca Shmida o.s.m a Camille M. Jacques o.s.m. Dostupné na [www: http://www.servitesdemarie.org/fr_1171_index.php](http://www.servitesdemarie.org/fr_1171_index.php), str. 10, [29. 5. 2011]

⁵Tamtéž, str. 39

⁶Tamtéž, str. 23

⁷Bernos, M., 1977, str. 12

⁸Tamtéž, str. 11

biskupa Ardinga Trotti (1231-1247), ten je schválil někdy za doby, kdy byl v úřadu.⁹

Prvními sedmi bratry měli být Bonifilius Monaldi, Bonajuncta Manetti, Manetus dell' Antella, Amideo Amidei, Uguccio Uguccioni, Sosteneo de Sosteneis a Alexius Falconeri. Snad již kolem roku 1241 došlo k jejich vysvěcení na kněze, jen Alexius Falconeri měl být natolik skromný, že zůstal jen laickým bratrem.¹⁰

Přijetí hábitu a řehole je možné vysvětlit i jiným způsobem, než jak ho popisuje legenda. Zakládající členové, kteří určitě nepocházeli z bohatých vrstev, byli ovlivněni dominikánským řeholníkem Petrem z Verony, o němž se mimochodem zmiňuje i legenda. Petr přišel do Florencie někdy mezi lety 1244 a 1245. Jeho vliv na skupinu mužů je mnohem pravděpodobnější než zjevení Panny Marie, vždyť také s nimi byli v přátelském stavu. Pro tento fakt hovoří, že dominikáni nosí v podstatě stejný oděv, jediným rozdílem je barva. Bratři kazatelé jsou oděni v bílém, kdežto servité v černém.¹¹ Jejich původní oděv byl popelavě šedý.¹²

Poměrně záhy po svém vzniku se první služebníci rozhodli učinit krok, který výrazně poznamenal jejich další osudy. Tímto činem byl slib chudoby nejen osobní, ale také kolektivní, tedy nevlastnit ani společný majetek. Tímto skutkem se zařadili mezi žebravé řády. V textu slavnostního přijetí aktu je vedle převora kláštera Bonfilia zmíněno dalších devatenáct mnichů.¹³

Řád byl poprvé potvrzen r. 1349 listem papeže Inocence IV. Tento dopis, který papežský legát adresoval převorovi řádu, je zároveň první oficiální zprávou, jíž o řádu máme. O 7 let později byl tento čin potvrzen bulou *Deo grata*, vydanou papežem Alexandrem IV.¹⁴ Tehdy již existovalo na území Itálie 5 klášterů, se dvěma z nich jsme se již seznámili a dalšími byly konventy v Sieně, v Citta di Castelo a v Borgo San Sepolcro u Arezza.

---

⁹Čapská, V., 2005, str. 8

¹⁰Vondruška, I., *Životopisy svatých v pořadí dějin církevních, díl V.*, Praha: Ladislav Kuncič, 1931, str. 16

¹¹Bernos, M., 1977, str. 12

¹²Rohbacher, R. F., *Histoire universelle de l'Eglise catholique, Edition 6, Tome 10*, Paris:[s. n.] 1872, str. 26

¹³Čapská, V., 2005, str. 8

¹⁴Gerhards, A., *Dictionnaire historique des ordres religieux*, Paris: Fayard, 1998, str. 438

Poté, co několik let strávili na samotě, kterou skýtala hora Monte Senario, se servité rozhodli vrátit zpět do města. Zde bratři, po zvýšení počtu členů řádů, přetvořili původní dřevěnou stavbu na větší kamenný klášter. Důvodem pro vybudování nového sídla byla poměrně velká vzdálenost Monte Senaria od Florencie, kam denně bratři Manetti a Falconieri chodívali pro almužny.¹⁵ Jedna cesta mnichům trvala 3 hodiny.¹⁶ Florentský klášter Zvěstování Panny Marie¹⁷, nazývaný také Nejsvětějšího zvěstování, se stal domovským sídlem řádu.¹⁸

První desetiletí existence řádu byla velmi nejistá, i když by se na první pohled mohlo zdát, že se nový řád rozvíjel slibně. Už v roce 1260 existovaly dvě řádové provincie, Toskánsko a Umbrie, a v krátké době vznikly další dvě, Romagna a Lombardie.¹⁹ Nicméně již roku 1215 se na IV. lateránském koncilu rozhodlo o zákazu zakládání nových církevních řádů, které by svůj život řídili podle nové řehole.²⁰ V této době vznikalo velké množství žebravých řádů, nelze se proto divit, že se na ně brzy začaly hromadit stížnosti. Mendikanti se totiž nevěnovali jiné činnosti kromě meditace, žili pouze z milodarů a odmítali tedy platit. Dalším důvodem kritiky byl fakt, že řád nepodléhal žádné světské autoritě, ale jen papeži, takže i převoři jednotlivých společenství byli dosazováni přímo papežem.²¹ Veliká rána žebravým řádům byla zasazena na II. lyonském koncilu dekretem *Religionum diversitatem nimiam*, který zakazoval všechny řády vzniklé po roce 1215. Mendikantům, kteří již byli schváleni papežem, byla zakázána pastorační činnost a tím byli odsouzeni k postupnému zániku.²² Tomuto nařízení padlo za oběť 22 komunit s mendikantskými rysy.²³

Řád byl pod bezprostřední hrozbou zrušení, proto se musel vzdát mendikantských rysů. V té době ho opustila velká část členů. Na počátku 14. století

---

¹⁵Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v Českých zemích, Žebravé řády, III. díl, 2. svazek*, Praha: Libri, 2007, str. 260-261

¹⁶Vondruška, I., 1931, str. 16

¹⁷Také nazývaný Zvěstování Panně Marii. Většina autorů používá Zvěstování Panny Marie: Veronika Čapská, Dobroslav Líbal, František Lehner, Milan M. Buben, František Ekert a další.

¹⁸Hrudníková, M., *Řeholní život v Českých zemích*, Praha: Karmelitánské nakladatelství, 1997, str. 79

¹⁹Čapská, V., 2005, str. 8

²⁰Le Goff, J., *Les ordres mendiants*, str. 230, In: Berlioz, J., *Moines et religieux au Moyen-Âge*, Paris: Brodardel Taupin, 1994, str. 229-240

²¹Gerhads, A., 1998, str. 438

²²Čapská, V., 2005, str. 9

²³Gerhads, A., 1998, str. 437

už tolik nových řádů nevznikalo a v nové řeholi již nikdo neviděl nebezpečí. Roku 1304 dosáhli vydání buly *Dum levamus*, kterou papež Benedik XI. (1303-1304) potvrdil dříve udělená privilegia,²⁴ čímž definitivně došlo k definitivnímu schválení řádu. Je nepochybné, že nezanedbatelný podíl na přežití servitů měl pátý řádový generál Filip Benizi (1233-1285),²⁵ který byl zvolen v polovině 50. let 13. století. Benizi se po celou dobu svého působení v čele řádu snažil shánět přímluvce. Zároveň platil konzultace s právníky, právě díky jejich pomoci se podařilo servitům přežít.²⁶

Na počátku 14. stolení poustevnický život na Monte Senariu ustoupil do pozadí a v řádu převážila snaha stavět své kláštery ve městech, kde bratři vybírali almužny. Definitivně byl řád zapsán mezi žebravé až roku 1418 papežem Martinem V. (1417-1431).²⁷

V polovině 13. století vznikla i ženská větev řádu, tedy servitek, tzv. II. řád. Dále pak byl roku 1305 svatou Julianou Falconeri ve Florencii založen III. řád, který byl následně schválen roku 1424 papežem Martinem V. Zásadním rokem v dějinách řádu, je rok 1486, kdy je papež Inocenc VIII. bulou *Mare Magnum* zapsal jako v pořadí pátý mendikantský řád.²⁸

1.1 Charakteristika řádu

Řád služebníků Panny Marie se vyznačuje zbožnou úctou ke své patronce Panně Marii. Znaky této úcty jsou patrné jak v každodenním počínání, tak ve znaku. Servitský znak představuje zlaté nebo stříbrné majuskulní MS v modrém poli, kdy menší S je zapleteno do středového dříku většího M. S je na koncích a ve středu

---

²⁴Líbal, D., *Kostel Panny Marie na Trávníčku v Praze*, 1948, str. 4

²⁵Filip Benizi (ve starší literatuře také jako Filip Benický) pochází ze šlechtického rodu Benizů ve Florencii. Narodil se dne 15. srpna 1233, tedy ve stejný den, kdy vznikl řád servitů. Studoval na univerzitách v Paříži a v Padově. Po studiích se stal lékařem a usadil se ve Florencii. Roku 1253 vstoupil do servitského řádu, jako laický bratr až později byl vysvěcen na kněze. Krátce poté byl zvolen generálem řádu. Podle tradice zakladatel habsburské monarchie Rudolf Habsburský měl být jeho přítelem a ochráncem. Zemřel 22. srpna 1285. In: Vondruška I., 1931, str. 16-18, Roku 1516 byl blahoslaven a roku 1671 prohlášen za svatého, In: Vlček, P. - Sommer, P. - Foltýn, D. a kol., *Encyklopedie českých klášterů*, Praha: Libri, 1997, str. 158

²⁶Čapská, V., 2005, str. 9

²⁷Vlček, P. - Sommer, P. - Foltýn, D. a kol., str. 117

²⁸Bernos, M., 1977, str. 15

zdobeno přepásanými liliemi. Nad oběma písmeny je umístěna královská koruna, ze které vyrůstá sedm lilií.²⁹

Servitští mniši se řídí řeholí svatého Augustina obohacenou o některé nové prvky, které jsou upřesněny v tzv. *Constitutiones antiquae*, což jsou nejstarší dochované řádové konstituce sepsané v 70. a 80. letech 13. století. V konstitucích je především specifikován vztah k Panně Marii, který je vyjádřen výrazy mariánské zbožnosti, tedy modlitby.³⁰

Servitský hábit je černý se škapulířem a kapucí, opásaný koženým řemenem. V Tyrolské provincii se pod vlivem německé observace udrželo nošení plnovousu,³¹ což není zcela běžné v ostatních provinciích.

Řád se vyznačuje zbožnou úctou k Panně Marii, především k Panně Marii Bolestné, tedy Sedmiboletné. Jedná se o těchto sedm bolestí:

1. Proroctví Simeonovo v jeruzalémském chrámu
2. Útěk do Egypta
3. Hledání dvanáctiletého Ježíška, který se ztratil při cestě zpět do chrámu
4. Setkání s Ježíšem nesoucím kříž
5. Utrpení matky stojící pod křížem na Golgotě
6. Snímání z kříže a krátké spočinutí mrtvého Ježíše v náručí Panny Marie
7. Pohřeb Pána Ježíše

Nejdůležitějším svátkem je právě svátek Panny Marie Bolestné, který připadá na 3. neděli v září. O jeho šíření se servité starali od 13. století a 17. století se stal řádovým svátkem.³²

Kromě svátku Panny Marie Bolestné servité slavili s velkou důležitostí i ostatní mariánské svátky: Neposkvrněné početí, Očišťování, Zvěstování,

---

²⁹Buben, M. M., 2007, str. 259

³⁰Čapská V., 2005, str. 9

³¹Vlček, P. - Sommer, P. - Foltýn, D. a kol, 1997, str. 117

³²Buben, M. M., 2007, str. 257

Navštívení, Nanebevzetí, Narození Panny Marie a Uvedení Panny Marie do chrámu.³³

O tom, jak silná byla úcta ke svaté bohorodičce, jistě vypovídá skutečnost, že slavnostní korunování Panny Marie probíhalo na Bílou sobotu, tedy v den Krista, jako součást jeho oslav.³⁴

Organizační struktura je následující: včele řádu stojí generální převor (prior generalis), který v dnešní době sídlí v Římě, nicméně dříve sídlil v mateřském klášteře servitů ve Florencii. Jeho poradním orgánem je generální defintorium. Generál i defintorium jsou voleni generální kapitulou, zastoupenou provinciálními převory a dalšíma dvěma zástupci z každé provincie, kterými jsou socius a generální defintor. Od roku 1554 je prior generális volen na 6 let. Nejvyšší správní jednotku představují provincie spravované provinciálními převory (prior provincialis) a poradní orgány zvané provinciální defintorium, skládající se z 6 členů, tedy ze socii, generálního defintora a čtyř provinciálních defintorů. Další důležitou jednotkou je provinciální kapitula složená ze všech převorů a vyslanců (discreti) každého kláštera, která volí provinciálního převora, členy provinciálního defintoria a jednotlivé převory konventů. Všechny tyto volby probíhají ve tříletých intervalech, výjimkou jsou klášterní funkce jako syndik, prokurátor, bibliotékař atd., které byly voleny na jeden rok.³⁵

1.2 Servité v pražském prostředí v porovnání s ostatními žebravými řády

Pokud bychom chtěli srovnat význam servitů s ostatními mužskými žebravými řády v Praze, musíme se nejdříve zabývat jejich významem v jednotlivých historických obdobích.

V nejstarším období do husitských válek působilo na území pražských měst pět žebravých řádů a každý z nich měl zde jeden klášter: dominikáni u sv. Klimenta na Starém Městě, augustiniáni u sv. Tomáše na Malé Straně, karmelitáni u

---

³³Čapská, V., 2005, str. 42

³⁴Čapská, V., *Spiritualita servitů z genderové perspektivy. Příspěvek ke zkoumání podob barokního mariánského kultu na příkladu specifického řádového modelu*. In: Nodl, Martin – Trnková, Daniela (ed), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha: Argo, 2007, str. 76

³⁵Buben, M. M., 2007, str. 259

Panny Marie Sněžné na Novém Městě a servité u Zvěstování Panny Marie na Slupi. Jedinou výjimkou byli františkáni (minorité), kteří v této době měli na území Prahy dva konventy. Prvním byl klášter u sv. Jakuba na Starém Městě a druhým byl klášter Na Františku.

Starší řady, tedy dominikáni, františkáni a augustiniáni, působily v Praze již ve 13. století a ve 14. století byly již zaběhnuty, měly sídlo v dobré lokalitě a určitě významný vliv mezi obyvatelstvem. Nové řady, karmelitáni a servité, přišly až v polovině 14. století a jejich sídla jim byla určena v nově vznikajícím Novém Městě, kde mohli těžit snad jen z přízně panovníka, která byla velice velkorysá vůči karmelitánům. Nejenže jim bylo určeno místo hned u hradeb Starého Města, poblíž Havelské brány, ale také jim Karel IV zamýšlel vystavět sídlo nebývalých rozměrů. Rozsáhlost tohoto komplexu dokazuje velikost chrámu Panny Marie Sněžné, což měl původně být jen presbytář. Stavba, která nikdy nebyla dostavěna podle původních plánů, měla být zároveň korunovační katedrálou císařů. Z tohoto důvodu se jim podařilo dosáhnout významu starých řádů. O čemž svědčí fakt, že při konventu měli generální studium. K servitům Karel IV. tak velkorysý nebyl. Umístění kláštera na samém konci Nového Města neumožňovalo veliký rozvoj.

V dalším období mezi husitskými válkami a Bílou horou se potýkaly všechny stávající konventy s existenční nejistotou a dle mého názoru se nedá říci, který z nich byl významnější a který méně. Jiná situace je v době pobělohorské, v období baroka do josefínských reforem. Všechny stávající řady rozvinuly svoji činnost a kromě nich přichází další, takže v Praze působilo celkem 16 konventů mužských žebavých řádů. Tři řady, a sice dominikáni, kapucíni a servité, měly po dvou konventech. Z toho by se dalo usuzovat, že servité se stali jedním z nejvýznamnějších žebavých řádů. Musí se však přihlídnout k významu jednotlivých konventů v tehdejší společnosti. Nedá se srovnávat význam kapucínského konventu na Loretánském náměstí s konventem servitů u sv. Michala. Takže i když servité v Praze měli dva konventy, svým významem dle mého patřili do spodní poloviny z 13-ti v Praze působících řádů, což ostatně dokládá rozhodnutí Josefa II., že oba konventy servitů v Praze zrušil, což neučinil ani u dominikánů, ani kapucínů.

Po zrušení konventů servitů v Praze zůstaly v Čechách pouze dva konventy, v Nových Hradech a v Králíkách. Tím zmizeli servité z povědomí běžné

populace Pražanů, a tak ani nyní, kdy jsou obnovovány některé konventy zrušené Josefem II., si na servity nikdo ani nevzpomene.³⁶

2. Příchod servitů do Čech (1360-1420)

Do Čech se servité dostávají 56 let, poté co byla papežem Benediktem XI. potvrzena jejich existence, tedy roku 1360, a to z popudu českého krále a římského císaře Karla IV. (1346–1378), který byl velkým zakladatelem klášterů, do nichž přivedl mnohé nové řády, žili zde například celestýni, karmelitáni, kartuziáni a mnohé další.³⁷

K přivedení Služebníků Panny Marie do Čech se také vztahuje jedna pověst. Ta vypráví, že když se Karel IV. uzdravil po vážné nemoci, slíbil u slavného obrazu Navštívení Panny Marie ve florentském klášteře servitů, že servitský řád přivede do Čech. Skutečnost je však pravděpodobně prostší. Karel IV., stejně jako většina lidí žijících ve středověku, byl hluboce věřící. V této době se zároveň objevují první známky narušení řádu světa. Papež nesídlil v Římě ve městě sv. Petra, ale v Avignonu. Člověk už přestává hledět pouze k nebi, ale začíná se zajímat i o světské záležitosti. Vždyť v Itálii se již začíná rozvíjet renesance, to znamená obrození a velký rozvoj věd. Katastrofu, kterou pro středověkého člověka tato situace znamenala, se snažil zmírnit akumulací co nejvíce církevních řádů.³⁸

Na konci roku 1359, přesněji 28. prosince, panovník požádal papeže Inocence VI. (1352-1362) o zřízení servitského konventu v Praze na samé hranici Nového Města,³⁹ jež císař krátce předtím založil. Chtěl, aby se Praha stala nejen hlavním politickým, ale též duchovním centrem římské říše a království českého.

Již na jaře roku 1360 je pod Vyšehradem na místě zvaném na Trávníčku na břehu potoka Botiče započata výstavba kláštera Služebníků Panny Marie⁴⁰. Na

---

³⁶Srov. Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v Českých zemích, Žebravé řády, III. díl, II. svazek*, Praha: Libri, 2006, Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v Českých zemích, Žebravé řády, III. díl, I. svazek*, Praha: Libri, 2007

³⁷Vlček, P. - Sommer, P. - Foltýn, D. a kol., 1997, str. 16 -17

³⁸Líbal, D., 1948, str. 5

³⁹Novák, Johannis Friderici, *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustratia, Tomus 2, Acta Innocentii VI. Pontificis Romani 1352-1362*, Praha: [s. n.], 1907, str. 406, listina č. 1197

⁴⁰Krabice z Weitmile, Beneš, *Kronika Beneše z Weitmile*. In: Emler, Josef: *Fontes rerum Bohemicarum IV= Prameny dějin českých IV*, Praha: [s. n.], 1884, str. 527: „Eodem anno in

tomto místě již dříve stála kaplička zasvěcená Panně Marii. Okolní pozemky patřily od roku 1321 Vyšehradské kapitule, z čehož můžeme usuzovat, že kaplička mohla být postavena právě z popudu kapituly. Malý kostelík či kapličku Karel IV. údajně získal výměnou od kapituly a 24. března 1360 zde založil klášter servitů.⁴¹ Stará kaplička byla velmi brzy nahrazena novým konventním kostelem. Je pravděpodobné, že kostel byl stavěn souběžně s konventem.⁴² Konvent postavený v gotickém slohu nebyl moc veliký. Uvádí se, že byl jen pro 6 mnichů. Z původního kláštera se do dnešních dob dochovaly pouze fragmenty. Klášter s kostelem byl velmi poškozen při obléhání Vyšehradu a zbytek prošel barokní přestavbou. Po této přestavbě se z původní stavby dochovaly jen zbytky základových konstrukcí a nápadně tlustých obvodových zdí východního křídla. Další pozůstatky původního kláštera nelze vyloučit v přízemí jižního křídla, kde se taktéž naházejí nápadně silné zdi, jejichž části se dochovaly i ve sklepech pod severním a východním křídlem konventu. Ostatní sklepy jsou dnes nepřístupné.⁴³ Barokní přestavbě se věnuje v 5. kapitole.

Název tohoto místa je s největší pravděpodobností odvozen od zelených luk, které se na tomto místě dříve nacházely. Prvním pojmenováním kláštera v pramenech je „in viridi“ tedy doslovně přeloženo „na zeleném“. Velmi brzy se toto pojmenování počestilo a tím vzniklo přízvisko „na Trávníčku“. Další název, jenž můžeme nalézt v pramenech je „Botič“, a to z důvodu zcela prostého, klášter se nachází nedaleko potoka Botiče. Pojmenování „Na Slupí“ je až pozdější, někdy z 16. stolní. Název je odvozen od slupů, což byly nádrže na ryby. Slupí se nedaleko kláštera vyskytovaly v hojném množství v kdysi na ryby bohatém potoce Botiči.⁴⁴ Podle Ottova slovníku naučného název místa pochází sice od slupů, ty však nesloužily na ryby, ale byla to jímka na dřeva na bocích lodí, která loď odlehčovala a usnadňovala přeplutí mělčiny. Název má tedy připomínat, že tu údajně kdysi

---

vigilia Annunciacionis bate Virginis dominus Karolus imperator locavit fratres monachos, qui servi sancte Marie vocantur, in capella usdem beate Virginis sub monte Wissegrado ni Viridi, t monasterium eius consruixit. “

⁴¹Ekert, F., *Posvátná místa královského hlavního města Prahy, Svazek II*, Praha: Volvox Globator, 1884 (1996), str. 225

⁴²Vlček, P. - Sommer, P. - Foltýn, D. a kol., 1997, str. 571

⁴³Baťková, R. a kol., *Umělecké památky Prahy, Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady*, Praha: Academia, 1998, str. 333-334

⁴⁴Líbal, D., 1948, str. 12 a 21

vedlo rameno Vltavy.⁴⁵ Pro název Na Slupi, existuje ještě jedno možné, ale více než nepravděpodobné vysvětlení. Dle pověsti se pod kůrem v kostele Zvěstování Panny Marie zachoval sloup, který měl být staršího původu, než je stávající kostel. Podle jedné pověsti, zde stál pohanský chrám boha Svantovíta, jehož socha měla stát na zmíněném sloupu. Další pověsti říkají, že sloup měl pocházet ze zbořeného kláštera a stál zde dlouho osamocen nebo že zde měl být postaven na památku servitských mnichů, kteří zde měli být upáleni.⁴⁶

O rok později Karel IV. vymohl u papeže Inocence VI. odpustkové privilegium pro návštěvníky kostela o mariánských svátcích, o postních a adventních sobotách.⁴⁷ Pro věřícího člověka mělo privilegium velký význam, nemusel se totiž za své hříchy podrobovat tak velikému pokání jako tomu bylo před jejich zřízením. K tomu, aby člověk získal možnost odpustků, se vyžadoval stav posvěcující milosti. To znamená, že hříšník musel nejdříve vykonat zpověď, přijmout Tělo Páně a následně vyplnil předepsané podmínky, což mohla být modlitba, návštěva chrámu atd. Po splnění všech náležitostí vyplatil přiměřený obnos, načež pak byly hříchy buď plně odpuštěny, nebo byla zkrácena doba pokání.⁴⁸

Prvního převora známe bohužel až z pozdějších zpráv, proto není jisté, zda prvním převorem byl skutečně on. Zprávy pocházející vesměs z 2. poloviny 16. st. a počátku 17. st. uvádí jméno Raymundus Germanus, neboli v počeštěné podobě Raymund Heřman, který byl doktorem Pařížské univerzity a údajným příslušníkem panovnického rodu.⁴⁹ Dle jiné literatury měl být Raymund učeným mužem,

---

⁴⁵Ottův slovník naučný nové doby, dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému díl V., sv. 2, Praha: Paseka, Argo, 1939 (2002), str. 1440, heslo: Slupi

⁴⁶Ruth, F., *Kronika královské Prahy a obcí sousedních, díl III*, Praha: NLN 1904 (1996), str. 953

⁴⁷Soulier, P., Vangelisti, G., *Monumenta Ordinis Servorum Sanctae Marie. Tomus XIII*. Brusel-Roulers 1911, str. 26-27: „*Supplicat Sanctitati Vestre devotus filius vester Carolus, Romanorum imperator ac Boemie rex, quatenus fundationem et onstructionem domus seu loci fratrum Servorum Sancte Marie in Viridi, Ordinis Sancti Augustini, in civitate pragensi noviter factam, dignemini ex certa scientia confirmare, et de ulteriori dono gratie omnibus visitantibus eccleiam dicti loci et ibidem pias elemosinas porrigentibus, in festis Beate marie et in omnibus diebus sabbati infra Quadragesimam et Adventum Domini, necnon omnibus aliquibus legantibus dicto loco, aut ibidem interessentibus, quando predicabitur verbum. Dei, Aliquas plenas indulgencias elargiri cum clausulis oportunitis. ...*“

⁴⁸Ottův slovník naučný: *Ilustrovaná encyklopedie obecných znalostí, sv. XVIII.*, Praha: J. Otto, 1902, str. 639. heslo: Odpustky

⁴⁹Libal, D, 1948, str. 5, Monumenta OSM., str. 31-33, Hammerschmied J. F, *Progromus Gloriar Praegenae*, Pragae : Wickhart, 1723, str. 328: „*Primus Prior in hoc novo Convetu constitutus est P.*

zповědníkem Karla IV., který měl být po nějakou dobu rektorem na vysokém učení Pražském. Raymund prý za Václava IV. odcestoval do Říma, jelikož byl jmenován biskupem v Urbině. Od roku 1412 do roku 1418 je uváděn v konventu na Trávníčku převor Konrád.⁵⁰

K datu 29. května 1366 se hlásí listina⁵¹ (dnes víme, že jde falsum ze 17. století), podle které měl papež Urban V. a Karel IV. darovat Služebníkům Panny Marie kostel a klášter svatého Michala na Starém Městě pražském. Tímto padělkem si servité chtěli dopomoci k jeho získání.⁵²

Jaká byla majetková dotace kláštera, nevíme. Nicméně vzhledem k tomu, že servité byli řazeni k žebravým řádům, je jen málo pravděpodobné, že by byla nějak vysoká.

Roku 1416 byl nad Prahou vyhlášen interdikt. Důvodem jeho vyhlášení byla kritika, která se ve městě rozrostla poté, co zde kázali Jan Hus a Jeroným Pražský. Katolíci byli nuceni chodit do kostelů, které se nacházely v blízkém okolí Prahy, například do Psár, Ovence či do Buben. I přes tento fakt se ve slupském kostelíku bohoslužby konaly.⁵³

Husitské války měly pro klášter fatální následky už rok po vypuknutí prvních nepokojů. Koncem června 1420 byl klášter Pražany vypálen. O vypálení máme zprávu od Václava Hájka z Libočan: „*Potom na zajtří, to gest w pondielij wypalili Klášter Swaté Marye Magdalenské ... Klášter Botičský: Potom mnohym Bohatym Miestianuom, Domy, Sklepy y truhly wybigeli.*“⁵⁴

Při obléhání Vyšehradu, kde sídlila posádka nenáviděného a neuznávaného krále Zikmunda Lucemburského, Pražané do kostelíka umístili dne 15. září nejprve dva velké praky v místech kněžiště. Tyto zbraně nebyly však kryté, a tudíž je vyšehradští velmi rychle zneškodnili. Z tohoto důvodu se Pražané rozhodli pro

---

Raymundus, Vir doctrina, ac sanctimonia eximius, Imperatoris Caroli IV. Confessarius, a sanctoribus consillis Theologus; meritis proinde, qui post explicatas in Pragensi Ahenaeo Sacras Paginas, cum inter rudimenta Wenceslaini Imperii ad Romanam Sedem Imperatoris nomine missus esset, aab Urbano VI. Urbinarium Praesul renuntiarerur.“

⁵⁰Ekert F., 1884 (1996), str. 225

⁵¹Monumenta OSM., str. 27 - 28

⁵²Líbal D., 1948, str. 5

⁵³Monumenta OSM., str. 41-42

⁵⁴Hájek z Libočan, V, *Kronika česká*, Praha: Rytířž Jan Ferdynand z Ssenfeldu, 1819, str. CCCLXXX (380)

změnu palebného postavení, probourali zeď v lodi kostela a umístili na toto krytější místo velké dělo, které se již nepodařilo zničit. Zprávy o tom nalezneme u Vavřince z Březové: „*A to místo ohradivše bezpečně spali, z druhé strany totiž města dva praky za kůrem panny Marye na Botiči zdvihše, kteréžto však mistrný puškač stříleje z děl z kaply okrouhlé svaté Markéty na Botič zkazil jest. Ale z pušky veliké, kterouž v kostelíku Zeleném, prolomivše zeď, byli položili, veliké škody Vyšehradským činili sou.*“⁵⁵ Dalším kronikářem, který se o této události zmiňuje, je Václav Hájek z Libočan. Ten odstřelování popisuje takto: „*W soboru den swatého kříže powysseni: Pražské obce sebraly se na rynek Nového Města Pražského a tu rofovali, a na tom zvostali, aby Wyseuradá zamku Cysaře Zykmunda dobyvali bez messkanij ... niekterij tahli Konsku Branou z Miesta, zato Staromiesstij a Nowomiesstij Swinskou Branau, se kladli po polich nedaleko od Sylnice, proto aby žádný nemohl na hrad na wozych ani piessky žádné potrawiny dodati, s druhé strany také proti Klássteru Panny Marie, genž slowe ny Trawničku, ginak na Botičy, dva Praky postavili, aby na Wysshrad kamenim hazeli: Nazajtřý pak dyž hazeti počali pusskarz Wysehradsky poloziw dwie Srubnice před Kaplu Svaté Panny Markéty, oba ty praky gim zlamal, a Prakovnijka zabil. Pražané prolomiwsie zeď w Kostele Botičském, Dielo weliké w Kostele položyli a tou dierou na Wysehrad sřileli, a tu hned swe Listy a wierné posly, pro Hynka Krussynu a pro Wiktoryna Bočka, aby Tabory poslali, žádajíce aby k dobývání Wysehradu gim na pomoz přytahli.*“⁵⁶

O epoše kláštera před jeho vypálením husity existuje velmi málo pramenů. Je pravděpodobné, že klášterní archiv byl přímo v klášteře, a tím pádem byl zničen spolu s klášterem. Přesto zprávy, které se nám dochovaly, nám dovolují vytvořit si určitou představu o tom, jakým způsobem se osudy kostela Zvěstování Panny Marie odvíjely.

---

⁵⁵Vavřinec z Březové, *Husitská kronika* In: Emler, J., *Fontes rerum bohemicarum V= Prameny dějin českých V*, Praha: Nadání Františka Palackého, 1893, str. 431- 432: „... quem quidem locum munientes securi dormeiebant, ex altera parte scilicet civitatis duas machinas, praky, retro chorum beate Virginis in Botiecz crigentes, quas tamen subtilis Wysegradensis magister de capella rotunda sancte Margarethe ad Botiecz sagittando corruptit; per pixidem vero magnam, quam in eccelsiolain Viridi muro rupto lacaverant multa dampna Wysegradensibus intulerunt, ...“

⁵⁶Hájek z Libočan, V., 1819, str. CCCLXXXIII (383)

2.1 O upálení 64 servitských mnichů, které se však nikdy neudálo

Podle některých zpráv v klášteře při kostele Zvěstování Panny Marie mělo být upáleno 64 mnichů. Tyto zprávy jsou však až pozdější. Je téměř nemožné, že by se za 60 let klášter rozrostl více než desetkrát. To potvrzuje i velikost kostelíka, která se od jeho počátků příliš nezměnila. Vavřinec z Březové ve své kronice použil výraz *ecclesiola*, tedy kostelík, což jasně poukazuje na velikost. Pokud zde tedy skutečně byli upálení nějací mniši, muselo jich být mnohonásobně méně. V Hammerschmiedově *Prodromu Gloriam Pragensem* se tvrdí, že v klášteře se toho dne, tedy 3. června, konalo shromáždění konventuálů z provincie Bohemie.⁵⁷ Je však divné, že by se v Praze, kde už rok vládly nepokoje a pro katolické duchovenstvo, zde nebylo zrovna bezpečno, konalo shromáždění provinciální kapituly. Dále je podezřelý i název provincie, provincie Bohemie totiž vznikla až o tři sta let později. V 15. století tato provincie ani existovat nemohla, protože na celém území Čech se nacházel jen jediný klášter. První zprávy, které mluví o upálených mniších, pocházejí až ze 17. století, jsou tedy o 200 let mladší. Současník této události Vavřinec z Březové se o žádných upálených mniších nezmiňuje, přestože žil v Praze a udává svědectví o menších katastrofách, které se udály v Praze i mimo její území. Datum 3. června uvádějí i další autoři: Balbín, Kruger, Pubička, Schaller.⁵⁸ Pubička ve svém díle *Chronologische Geschichte Böhmens* uvádí, že se v té době v klášteře konala řádová provinciální kapitula. Žižka se měl shromážděných mnichů zeptat, přestoupí-li na přijímání z kalicha. To však bylo odmítnuto a to Žižku rozzuřilo natolik, že nechal klášter obklíčit a zapálit. Mniši měli umírat v plamenech bolestnou smrtí. Táborité sami měli vidět, jak z těl do nebe vylétají duše v podobě holubic.⁵⁹ Schaller ve své knize tvrdí více méně totéž, jen se

---

⁵⁷Hammerschmied, J. F., 1723, str. 328-329: „*Nam Žižka cum suis Taboritis, & Hussitis An. 1420. 3. Junii Cænobium Servitarum Deiparæ Divæ, Sexaginta quatuor Ordinis Servorum Religiosi erant congregati, armatorum corona circumfudit missoque ad Patres caduceatore, hortatur, ut dogmatibus Hussitarum subscribant, ni fecerint, iplos cum Cænobio ultricius flammis incensos in cineres redacturum.*“

⁵⁸Stejskal F., *O domnělém upálení 64 Servitů v Praze*, Časopis katolického duchovenstva, 1920, č.1+2, str. 22-28

⁵⁹Pubička F, *Chronologische Geschichte Böhmen*, svazek VI., Prag: gedruckt bey den Hrabischen Erben durch Mathias Stiastny, Faktor, 1795, str. 40: „*In dem auf der Neustadt gelegenen Servitenkloster Slup (böhmisch na Trawnieszku) hatten sich eben die Vater dieses Ordens in Böhmen versammelt, um auf einem sogenannten Provinzialkapitel die Maaßregeln zu verabreden, die sie bei so traurigen Zeitläuften zu nehmen hätten. Žizka ließ die Frage an sie stellen: ob sie der Lehre vom Kelch im Abendmal, und den übrigen von der Pärchen kurz bevor beliebten Sätzen beipflichten wollten? Durch ihre standhafte Weigerung erbittert, ließ er am zten Brachmonats das*

nezmiňuje o mnišských duších a udává, že se událost odehrála dne 3. června 1420, stejně jako Pubička se odvolává na *Gerardův list*.⁶⁰

O upálení mnichů se zmiňuje Beckovský ve své *Poselkyni starých příběhů českých*, kde uvádí, že čerpal z Balbína a Krugera:

„Táboři do kláštera Služebníkův Panny Marie pod Vyšehradem při potoku Botiči, kterýžto klášter také Na Trávníčku se jmenoval, v Novém Městě pražském ležícího přiběhše s velikou zuřivostí mezi řeholníky (kteří svůj sněm neb kapitolu právně toho času v tom klášteře drželi a k ní z vzdálených klášterů se sjeli ...) vběhli a jich se spůrně tázali: chtějí-li jich čtyry artikule podepsati. Služebníci Panny Marie tu otázku slyšíce jedním hlasem odpověděli: raději chceme naše životy ztratiti, nežli Vaše bludné čtyry artikule podepsati. Táboři nemeškajíce klášter i při něm stojící kostel pod jménem Zvěstování Panny Marie založený hned zapálili; a když ti ohavní žháři do toho ohně Služebníky Panny Marie uvrhnouti se chystali, oni jedním hlasem začnouce *Te Deum laudamus*, *Tě Boha chválíme*, prozpěvovati všichni jeden po druhém, jichž 64 se nacházeli, do toho ohně uvrženi byli, s kterými se divný příběh stal, na nějž ne jenom ti žháři, ale také mnozí katolíci patřili; nebo když který u těch Služebníkův Panny Marie duši vypustil, z toho plamene ohnivá koule jako nějaký hvězda k oblakům vyletěla, a tak dlouho každá v povětří se snášela, dokad se 64 nenashromáždily, které sejdouce se do kolečka k oblakům se vznesly a z očí lidských mizely“⁶¹

Kloster von seinen Taboriten umringen, und an mehrern Orten anstecken. 64. Mönche starben in Flammen eines martervollen Todes. Daß die Taboriten selbst, die Seelen dieser Opfer ihrer Wuth unter der Gestalt der Tauben gegen Himmel fahren gesehen ...“

⁶⁰Schaller, J., 1797, *Beschreibung der Königlichen Haup- und Residenzstadt Prag IV*, Prag: gedruckt bey Franz Gerzabeck, in der eisernen Thür 1797: „Im J. 1420. den 3. Juni überfielen die Hussiten auch dieses Klosters darinn zu eben dieser Zeit 64 Geistlichen versammelt waren, welche um dem Provinzialkapitel hier beizuwohnen, aus verschiedenen Gegenden nach Prag gekommen sind; und weil selbe der hussitischen Lehre keineswegs beitreten wollten, besetzten diese Wüteriche das Kloster ringsherum, damit keiner aus denselben entwischen könnte, legten von allen Seiten Feuer an, und so mußten diese sämmtlichen Geistlichen ein Brandopfer dieser blutdürstigen Rotte werden. Der p. Gerard, ein Mitglied dieses Ordens, schilderte sehr lebhaft diesen traurigen Vorfall in einem Briefe, den er aus Storber in Sachsen an seine Mitbrüder nach Rom schrieb, und der noch heut zu Tage zu Siena in dem Konvents archiv aufbewahret wird.“

⁶¹Beckovský, J. F., *Poselkyně starých příběhů českých aneb Kronika česká od prvního do nynější země české příchodu dvou knížat charvátských Čecha i Lecha vlastních bratří až do šťastného panování císaře římského krále českého Ferdinanda Prvního*, Praha: U Jana Karla Gefabka, 1700, str. 4 Převzato z: Čapková, Veronika: *Představy společenství a strategie sebeprezentace, Řád servitů v habsburské monarchii (1613-1780)*, Praha: Scriptorum, 2011, str. 212

Z 19. května 1720 pochází první zmínka o tom, že servité chtějí upálené mnichy blahoslavít a svatořečit⁶², stejně jako se této cti dostalo sedmi zakladatelům řádu. Nicméně oficiální žádost tyrolského provinciála Pehema pochází až z roku 1843. Tato žádost byla napsána na základě citátů z dějepisců a *Gerardova listu*, který je datován 30. listopadu 1420, avšak dochoval se pouze v opisu z roku 1631. Přepis tohoto textu nalezneme buď ve článku doktora Františka Stejskala,⁶³ anebo v *Monumentech OSM*, kde je i jeho fotografie.⁶⁴ Stejskal ve své práci uvádí, že podle jazykového rozboru profesora germanistiky na tehdejší Pražské německé univerzitě doktora Lessiaka je vyloučeno, aby text vznikl roku 1420, dle jeho názoru tomu text neodpovídá ani po stránce lexikální ani stylistické.

V letech 1615- 1616 navštívil Prahu pater Joseph M. Suarez, který se ve svých dopisech Achangelovi Gianimu o upálení nezmiňuje a nezmiňuje se ani o obraze, jehož vznik je P. Sulierem kladen do roku 1600 nebo 1610. Jedná se o obraz, jenž měl být namalován na věži kostela. Ve své dopise se zmiňuje o dochovaném znaku servitů ale nikoli o obraze. Tím lze podle dr. Stejskala dokázat, že roku 1616 obraz neexistoval, a byl tedy vymalován až později pravděpodobně roku 1636 po Bussottiho vizitaci.⁶⁵

Na toto téma bylo vymalováno mnoho obrazů, některé z nich jako samostatné, jiné v rámci cyklu. Jeden takovýto cyklus vznikl i k příležitosti oslav čtyřstého výročí založení slupského konventu. Série pěti obrazů se velmi pravděpodobně do dnešních dnů nedochovala, ale podrobně nás o něm zpravuje text přisuzovaný zbraslavskému opatu Desideriu Andresovi, jako patronovi kláštera při kostele Zvěstování Panny Marie na Trávníčku. Námětem prvního obrazu mělo být Zvěstování Panny Marie ve Florencii, druhého Odvrácení hrozícího zániku řádu ve 13. Století. Třetí obraz líčil pověst o zázračném vyléčení Karla IV. po slibu založení kláštera ke cti Panny Marie Bolestné, čtvrtý obraz snad znázorňoval vyslání

---

⁶²Monumenta OSM, str. 133, 205

⁶³Stejskal F., 1920, str. 103-105

⁶⁴Monumenta OSM, str. 187-188

⁶⁵Stejskal, F., 1920, str. 131

papežské mise servitských řeholníků do Prahy, proto aby vyvraceli Viklefovo učení. Právě pátý výjev znázorňoval upálení 64 servitských mnichů Janem Žižkou.⁶⁶

Všechna tato fakta tedy svědčí o tom, že se upálení nikdy neudálo. Servité si tuto událost v 17. století účelově vymysleli, aby byli pro lid zajímavější. Přes tuto skutečnost byla tato pověst známou, jak dokazuje množství zmínek v dobové literatuře a i nemalé množství tematických obrazů.

---

⁶⁶Čapská, V., *Narativní obrazové cykly zaalpských servitů a otázka sebepojímání řádu*. In: Čornejová, Ivana, *Locus pietatis et vitae, Sborník příspěvků z konference konané v Hejnicích ve dnech 13. - 15. září 2007*, Praha: Scriptorum, 2008, str: 429-431

3. Od husitských válek do Bílé hory (1420-1620)

Období husitských válek bylo pro klášter více než těžké. Hned na jejich počátku byl vypálen a na krátkou dobu přešel do soukromých rukou. Roku 1431 byla dokonce klášterní zahrada předmětem obchodu mezi Martinem, zetěm Jana Podhrobského, a Janem Sládkem.⁶⁷ Po basilejském koncilu a bitvě u Lipan, kde zvítězila vojska umírněných kališníků a katolických vojsk pod vedením Diviše Bořka z Miletínka⁶⁸ nad radikálními husity tábory v čele s Ondřejem Keřským⁶⁹ a sirotky v čele s Janem Čapkem ze Sán,⁷⁰ přišlo zklidnění poměrů v Království českém. Na trůn konečně nastoupil Zikmund Lucemburský (1436-1437), který kvůli své nemoci vládl jen jeden rok.⁷¹ Nicméně život v Českých zemích byl ale úplně odlišný. Po reformaci se vytvořil zcela nový svět. Už neexistovala náboženská jednota, zanikla středověká mystika a středověké náboženské zanícení bylo nahrazeno novým smyslem pro věčnost a skutečnost.

Je velmi pravděpodobné, že se Služebníci Panny Marie vrátili do pražského kláštera brzy po skončení válek. První pramen, který tuto skutečnost dokazuje, pochází z roku 1437.⁷² V roce 1439 byla sepsána listina, ve které Alžběta, vdova Zekšova, měšťanka z Nového Města pražského věnuje peníze Matce Boží na Botiči.⁷³ Roku 1442 Dorota, vdova po sládkovi Jakubovi, odkázala kostelu Panny Marie na Trávníčku čtyři kopy grošů.⁷⁴

Po svém návratu servité pomýšleli na opravu kostela. Ta se však uskutečnila až poté, co Ondřej Maustytl, staroměstský tchán rytíře Václava Švába z Chvatlin, ve svém testamentu z 21. prosince 1480 odkázal klášteru částku 60 kop grošů, jež byla určena na kostelní klenbu.⁷⁵ Mikuláš Replík, měšťan z Nového Města, věnoval servitskému kostelu zvon, ten však o něco málo později zabavili

---

⁶⁷Monumenta OSM., str. 45-46

⁶⁸Čornej, P., *Velké Dějiny zemí Koruny české, svazek V.*, Praha, Litomyšl: Paseka, 2000, str. 614

⁶⁹Tamtéž, str. 613

⁷⁰Tamtéž, str. 617

⁷¹Tamtéž, str. 652

⁷²Monumenta OSM., str. 47

⁷³Líbal, D., 1948, str. 7

⁷⁴Monumenta OSM., str. 47

⁷⁵Líbal, D., 1948, str. 7

farníci od svatého Vojtěcha pod Vyšehradem (také zvaného sv. Vojtěcha menšího), aby ho přenesli do svého kostela.⁷⁶

Přes veškerou pomoc, klášter nebyl přiveden k opravdovému životu, lze říci, že po celou dobu se pohyboval za hranicí živoření. Roku 1486 se členové konventu zúčastnili generální kapituly v Germersheimu,⁷⁷ krátce na to byl klášter pravděpodobně opuštěn a dán do správy královským správcům. Roku 1498 dochází k vyrovnání mezi klášterem, zastupovaný bratry Mikulášem a Duchekem Švábskými z Chvatlin a farníky od sv. Vojtěcha, kteří se zavázali zaplatit nový zvon. Znak Švábských z Chvatlin je vymalován na svorníku klemby lodi, která byla pravděpodobně dokončena jejich péčí na konci století. Oba správcové se ještě roku 1498 pustili do soudního sporu se svým předchůdcem Petrem Hrušovským o vyúčtování.⁷⁸ „*V té při mezi Mikulášem a Duchkem Šváby s jedné, a mezi Petrem Hrušovským strany druhé. Kdež tíž Švábi vinili jej Petra, aby jim počet činil z douchoduov kláštera Matky Božie na Botiči, kdež jest držel a spravoval jej z rozkázanie krále JMti a duochody vybíral, a král JMt že jest jim toho Kláštera postúpiti, rozkázati ráčil, aby jej oni spravovali. Proti tomu on Petr odpieraje pravil jest, že jim povinen nenie počty činiti, a že od nich jemu nic nebylo poručeno, než král JMt že jest jemu jej poručiti ráčil, a komuž JKMt ráčí rozkázati počet činiti on jej chce rád činiti. Pan Haithman HMt s raddú krále JMti takto o tom rozázati ráčil: Poněvadž od Švábuov jemu poručeno nebylo, že jim nenie povinen počtu činiti, neaž komuž král JMt rozkázati ráčí počet přijímati, Petr budu povinen to učiniti. Actum feria II. post sancti Martini anno ut supra.*“⁷⁹ Jak je vidno, Švábsťi svou při prohráli, neboť Hrušovský se hájil tím, že je povinen vyúčtováním jen králi.

Po celou dobu 16. století se nepovedlo klášter opravit natolik, aby zde mohlo žít více než pár mnichů. Náboženské poměry v Čechách se navíc stále zhoršovaly. Proto v roce 1554 žil v klášteře jen jediný řeholník Ondřej Bergmann, který byl současně převorem konventu. V tomto roce píše staříčkový a nemocný

---

⁷⁶Tomek, W. W., *Dějiny města Prahy, díl: IX*, Praha: Řivnáč, 1893, str. 154

⁷⁷Monumenta OSM, str. 51

⁷⁸Líbal D., 1948, str. 8

⁷⁹Kalousek, J., *Archív český čili staré písemné památky české i moravské sebrané z archivů domácích i cizích*, Praha: Domestikální fond království Českého: Bursík & Kohout, 1890, str. 511, č.: 927

převor list opatovi augustiniánského kláštera na Karlově, ve kterém svěřuje sebe i klášter pod jeho ochranu. Ve svém listě převor popisuje klášter jako polozříčený, na jehož opravu nejsou peníze. Opat z Karlova s ochranou kláštera souhlasil, nicméně požadoval souhlas krále. Povolení se domohli v červnu téhož roku a konvent byl tedy dán pod ochranu Karlovského kláštera.⁸⁰ Tento akt byl znovu císařem Ferdinandem potvrzen o dva roky později: „... *N. převor a konvent kláštera matky Boží a sv. Karla řádu kanovníckého sva. Augustina v Novém městě Pražském ležícího času předešlého z jednostejné vůle velebného kněze Mikuláše spolubratra řádně voliti, i jsouc my za to poníženež proseni abychom také k tomu vůli naši dáti a jeho listem naším královským na též opatství milostivě potvrdili, též i kostelík matky Boží na Botiči pod tímž klášterem ležící i s zahradami k němu příslušejícími k témuž klášteru přivlastniti ráčili, k kteréžto pokorné prosbě nakloněni jsouce a znajíc hodnost dotčeného kněze Mikuláše býti s dobrým rozmyslem naším, jistým vědomím mocí královskou v Čechách svolili jsme k tomu, a tímto listem svolujem a téhož kněze Mikuláš za opata a správce dotčeného klášter a kostelíka matky Boží i všeho zboží k tomu potvrzujem a jemu i budoucím opatům, ..., tak aby on klášter a zákon i ten statek, ..., ve všem řádně spravoval,...*“⁸¹ Současně byl dán klášter pod ochranu dvěma měšťanům - jistému Kaltenhalerovi a Petru Libbenthalerovi.⁸²

Husitské války a doba, která po nich následovala, nebyla příhodná pro církevní řády. To lze usoudit i z toho, že v této době servitský konvent zanikl.

---

⁸⁰Národní archiv (dále NA), fond: Stará manipulace (dále SM), inv. č. 3259, sign: S141/4/1, karton: 2241

⁸¹Navrátil K., *Paměti kostela Panny Marie na nebe vzaté a sv. Karla Velikého*, Praha: Hynek Militký a Novák, 1877, str. 224-225

⁸²Monumenta OSM, str. 55

4. Vrchol servitského vlivu – od Bílé Hory až do zrušení pražských klášterů (1620-1786)

Zatímco 15. a 16. století se ve střední Evropě odehrávala ve znamení reformace, dvě následující století jsou jejich pravým opakem. Celých sedmdesát let nebyl v Českých zemích žádný fungující servitský klášter. Na počátku 17. století vlastně v celé střední Evropě servitští mniši nepůsobili. Situace se právě během tohoto století změnila.⁸³ Změnu, díky níž bylo v polovině 18. století 8 fungujících a jeden rozestavěný konvent jen na území Českých zemí, zapříčinila arcivévodkyně Anna Kateřina Gonzaga,⁸⁴ vdova po Ferdinandu II. Tyrolském. Anna Kateřina se stala autorkou tzv. německé observace, pod níž spadaly všechny nově založené konventy ve střední Evropě.⁸⁵ Byla to právě ona, kdo servity uvedl do rakouských zemí a kdo stál kolem roku 1611 u založení jejich kláštera. Komunita se původně řídila stejnými pravidly, jako servitské kláštery v Itálii, navíc měla silné vazby na rodné město arcivévodkyně, tedy Mantovu. Nicméně nedlouho poté se rozhodla, že služebníci Panny Marie uvedení do habsburských zemí, budou observanti,⁸⁶ a proto se pro Innsbrucký klášter nechala inspirovat přísnými pravidly montesenarijských eremitů.⁸⁷ Montescenarijskými observanty nebyla inspirována jen pravidla, ale i oděv, jenž se vyznačoval kratším škapulířem i kápí a menší kapucí. Dalším jejich znakem, který přibyl až o něco později, byl plnovous.⁸⁸ Tato reforma však nebyla bez rizik a to hlavně kvůli obavám z dalšího rozkolu v řádu podobnému tomu, který

---

⁸³Čapská, V., *Vytváření prostoru pro působení servitů v českých zemích v 17. a 18. Století*. In: Ivana Čornejová (ed.), *Úloha církevních řádů při pobělohorské rekatolizaci. Sborník příspěvků z pracovního semináře konaného na Vranově u Brna ve dnech 4. -5. 6. 2003*. Praha 2003, str. 152-153

⁸⁴Anna Kateřina Gonzaga Mantovská se narodila 17. 1. 1566 v Mantově a zemřela 3. 8. 1621 v Innsbrucku. Byla druhou manželkou arcivévodky Ferdinanda II. Tyrolského, se kterým měla tři dcery. Anna Kateřina se stala zakladatelkou hned několika církevních staveb v Tyrolsku: kostelu Svatého hrobu v Innsbrucku, kostelu Panny Marie Loretánské v Au u Hallu a kláštera kapucínů v Innsbrucku. Mezi lety 1607-1612 založila klášter servitek, ke kterému připojila tzv. Regelhaus, tedy útulek pro servitské terciářky, které se nezavazují slibem chudoby. Mezi něž roku 1612 sama vstoupila jako sestra Juliana. In: Hamannová, B., *Habsburkové, životopisná encyklopedie*, Praha: Brána, Knižní klub, 1996, str. 66

⁸⁵Semerádová, P., *Hudba při liturgii servitů u sv. Michaela Archanděla v Praze v 18. století*. In: Ivana Čornejová (edd.), *Locus pietatis et vitae, Sborník příspěvků z konference konané v Hejnicích ve dnech 13.-15. září 2007*, Praha: Scriptorum, 2008, str. 458

⁸⁶Čapská, V., 2011, str. 29

⁸⁷Čapská, V., 2003, str. 152-169.

⁸⁸Čapská, V., 2011, str. 29

se odehrál v průběhu 16. století, kdy byl řád prakticky rozdělen na dvě větve, přísnější observanty a mírnější konventuály.⁸⁹ Dalším rizikem byl fakt, že reforma proběhla takzvaně shora a z popudu světské osoby. Nicméně renovace uspěla. Jedna z příčin úspěchu byla, že arcivévodkyně byla příbuzensky spjata s vládnoucím Habsburským rodem a také s papežem Pavlem V. Tato skutečnost jí dávala jedinečné postavení, které by se dalo srovnávat s představenou kláštera.⁹⁰ Podobné postavení měla i u dalších dvou klášterů, u jejichž zrodu stála. Dalším důvodem, pro který reforma uspěla, byla právě přísnost nových pravidel. Přísně asketický život totiž nezbouzel další vlnu kritiky a pohoršení u reformisticky smýšlejícího obyvatelstva. I když podle názoru Veroniky Čapské i po observantské reformě nebyl servitský řád ideálním pro protireformaci v habsburské monarchii, a to především kvůli jejich silně devočnímu zaměření. Podle ní reforma Anny Kateřiny Gonzagy nebyla inovativní, ale pouze imitativní podle montesenarijských konstitucí.⁹¹

Osobností, která teoretická ustanovení převedla v praxi a která ustanovení přizpůsobila rozdílným životním podmínkám jižně položeného Monte Senaria a severoalpského Innsbrucku, byl Archangelo Benivieni.⁹²

4.1 Klášter na Slupi

Své obluby u habsburského dvora využívali služebníci ihned po bělohorské bitvě. Roku 1625 byl v Římě vybrán páter Sosteneus Odonius z Alexandrie, který s podporou habsburského dvora přijel do Prahy, aby znovuzřídil svůj řád v Čechách a získal zpět původní řádový majetek.⁹³ Již na počátku roku 1626 posílá dopis císaři Ferdinandovi II., ve kterém se domáhá navrácení řádových klášterů.⁹⁴ Na rychlosti, jakou císař Ferdinand II. vyhověl prosbě, je patrné, jaké oblíbě se servité u Habsburků těšili. Dne 4. února císař nařídil pražskému arcibiskupovi Arnoštu Vojtěchovi z Harrachu, aby pražský konvent servitům vrátil.⁹⁵ Arcibiskup

---

⁸⁹Čapská, V., 2005, str. 13

⁹⁰Čapská, V., 2007, str. 81

⁹¹Čapská, V., 2011, str. 30

⁹²Čapská, V., 2005, str. 18

⁹³Monumenta OSM, str. 66

⁹⁴NA, fond: SM, inv. č. 3259, sign: S141/4/2, karton: 2241

⁹⁵Monumenta OSM, str. 69

pravděpodobně s vyplněním rozkazu otálel, protože v květnu téhož roku císař adresoval stejný rozkaz Karlovi z Lichtenštejna.⁹⁶ Klášter servité získali na podzim roku 1626.⁹⁷ Klášter byl v této době naprosto zpustlý a snad i proto byl jejich zájem o klášter velmi chladný. Dalším důvodem patrně bylo jeho umístění při jižní hranici Nového Města pražského. Do původního kláštera se zprvu usadili jen tři bratři. Augustiniánští kanovníci z Karlova, kterým původní klášter servitů náležel od roku 1554 (viz výše), reagovali na odnětí kláštera o několik let později a to jen velmi opatrně. Poníženež se dožadovali pouze náhrady za ušlé zisky.⁹⁸ Jelikož jejich žádost nebyla vyřízena kladně, protože roku 1654 se další karlovský opat Isidorus de Cruce snaží u císaře Ferdinanda III. domoci své spravedlnosti, tentokrát již rázně žádá navrácení kostela Panny Marie na Trávníčku i s přilehlými polnostmi.⁹⁹ Přes poníženou prosbu augustiniáni navrácení konventu ani náhrady za něj nikdy nedosáhli. Jejich nárokování je sporné. Na jedné straně se o klášter příliš nestarali, byla to tehdy spíše zřícenina. Na straně druhé jejich vlastnictví bylo císařem několikrát potvrzeno.

Z důvodu zchátralosti a odlehlosti kláštera od centra města si servité vyhlédli kostel Archanděla Michaela na Starém Městě pražském, který měl už tehdy bohatou a více než tři staletí dlouhou historii spojenou s velkými jmény českých dějin.

Roku 1631 do Čech vpadla saská vojska, tento vpád byl součástí konfliktu celoevropského formátu, který známe pod názvem třicetiletá válka. V tomto roce se pravděpodobně odebrali do nového vyhnanství, jelikož v Čechách pro katolické řády nebylo bezpečno. Po perzekucích, které byly namířené proti nekatolíkům, se jejich hněv obrátil proti katolickým duchovním. Během této doby několik klášterů bylo vydrancováno (konvent bosých karmelitánů u Panny Marie Vítězné na Malé Straně),¹⁰⁰ není tedy divu, že servité vyčkali se stavbou na příhodnější chvíli. V obou jejich konventech byly provedeny jen nejnutnější opravy. Roku 1636 visitoval pražské kláštery generální převor řádu Dionysius Bussotti.¹⁰¹ Při

---

⁹⁶NA, fond: SM, inv. č. 3259, sign: S141/4/2, karton: 2241

⁹⁷Monumenta OSM, str. 74-75

⁹⁸Líbal, D., 1948, str. 9

⁹⁹Monumenta OSM, str. 119

¹⁰⁰Buben M. M., 2007, str. 216

¹⁰¹Monumenta OSM, str. 106-107

příležitosti této visitace byl kostel provisorně upraven tak, aby zde bylo možné sloužit mši. Tato visitace však byla podmínkou k novému vystavění kláštera.¹⁰² Je třeba si uvědomit, že servité klášter získali během třicetileté války, tedy v době, která nebyla příliš vhodná pro přestavbu kláštera. Z tohoto důvodu se do rekonstrukce získaných budov nepustili ihned, ale až po skončení tohoto válečného konfliktu.

Barokní přestavba se pravděpodobně uskutečnila nedlouho po založení nadace - roku 1656.¹⁰³ Jedním z příznivců stavby a donátorů byl i Jan starší z Talmberka, pán na Jankově, který 31. května roku 1656 podstoupil servitům pohledávku na 7000 zlatých na opravu kostela.¹⁰⁴ Peníze ale byly použity na stavbu kláštera, kostel byl totiž ještě zachovalý.¹⁰⁵ Roku 1664 servité žádali konzistoř o podporu při obnově kláštera. Stavba patrně postupovala rychle, protože již roku 1669 byli do novostavby uvedeni první čtyři řeholníci z konventu při svatém Michalovi. Je pravděpodobné, že tehdy už stálo východní a jižní křídlo.¹⁰⁶ Roku 1710 v konventu žilo 16 osob,¹⁰⁷ což není tak úplně málo, srovnáme-li to s předchozími obdobími. Konec stavebních prací pravděpodobně nastal roku 1726, kdy jak dokládají klenby v přízemí, bylo dokončeno západní křídlo.

Na počátku 18. století měl servitský řád natolik silné postavení, aby 9. února roku 1714 mohla být zřízena samostatná česká provincie. Ta vznikla rozdělením provincie Germánie, která v té době měla již 300 bratří, na provincii Českou a Tyrolskou. Nejvíce se o to zasloužil Wilhelm M. Löhrer, který už dříve sehrál významnou roli při tvorbě prvních konstitucí pro nově vzniklou zaalpskou observaci. Právě při tomto procesu vznikly spory, které významně ovlivnily vztahy mezi novými provinciemi. Spor se především týkal úřadu generálního vikáře, který byl zástupcem a informátorem generála, fungoval tedy jako prostředník mezi observací a ústředním konventem.¹⁰⁸

---

¹⁰²Tamtéž, str. 112

¹⁰³Bařková, R. a kol., 1998, str. 333

¹⁰⁴NA, fond: SM, inv. č. 3259, sign: S 141/4/4, karton: 2241

¹⁰⁵Líbal, D., 1948, str. 9

¹⁰⁶Bařková, R. a kol., 1998, str. 333-334

¹⁰⁷Lehner, F. J., *Kostel Zvěstování P. Marie ve Slupech*. In: Method č. 6, ročník XII, 1886, str. 69

¹⁰⁸Monumenta OSM, str. 132, srov. Čapská V, 2005

Za vlády Marie Terezie (1740-1780) vypukly další válečné konflikty. Především v sedmileté válce, která probíhala v letech 1756- 1763.¹⁰⁹ Během této války se roku 1757 odehrálo pruské bombardování Prahy, které klášter velmi poškodilo, zimní refektář byl zničen, proto byly provedeny další úpravy kláštera. Raně barokní valené klenby s lunetovými výsečemi se dochovaly po celém obvodu přízemních chodeb i vnější trakty se dochovaly v původní barokní dispozici, jen občas jsou porušené novými příčkami. Barokní klenby jsou převážně valené s trojúhelníkovými výsečemi. Ve východním křídle se nalézá velký sál, pravděpodobně zimní refektář, s trojúhelníkovými výsečemi, které na hranách zdobí pásy s perlovcem.¹¹⁰

4.2 Klášter u svatého Michala na Starém Městě pražském

Pro získání nového lépe situovaného konventu, vynaložili servité značné úsilí, dokonce sáhli i k padělání smluv. Vytvořili smlouvu, která se hlásí k datu 29. května 1366 (viz výše). Vydané úsilí se řádu vyplatilo. Dne 28. května 1627 jim císař Ferdinand II. kostel svatého Michala daroval.¹¹¹ Ke kostelu dále náležela fara a možná i škola¹¹², dále ke kostelu patřili statky Skalsko a Kovanec.¹¹³ Kromě kostela a statků k němu připadajícím servité obdrželi dva domy „U Oslů“ a „U Zlaté studně“.¹¹⁴ Na tomto místě pak vytvořili nový klášter, kterému bylo jejich staré slupské sídlo podřízeno.¹¹⁵ Základem nynějšího západního křídla se stal objekt, pravděpodobně fara, která stála při Michalské ulici. Tato fara byla výslovně zmíněna již roku 1335.¹¹⁶

Kostel měl v době, kdy ho servité získali, už staletou historii. První zmínka o něm pochází z roku 1311. I když archeologické průzkumy, které byly provedeny

---

¹⁰⁹Líbal, D., 1948, str. 11

¹¹⁰Baťková, R. a kol., 1998, str. 333-334

¹¹¹NA, fond AZK, sign. ŘS sv. Michala, inv. č. 2404 – listina k datu: 16. 5. 1630 (Inserovaná listina Ferdinanda II. z 28. 5. 1627)

¹¹²Vlček, P. a kol., *Umělecké památky Prahy, Staré Město, Josefov*, Praha 1996, str. 513

¹¹³Bílek, T. V., *Statky a jmění kolejí jezuitských, klášterů, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království Českém od císaře Josefa II. zrušených*, v Praze: Frant. Bačkovský, 1893, str. 286

¹¹⁴Vlček, P. a kol., 1996, str. 513

¹¹⁵Líbal, D., 1948, str. 9

¹¹⁶Vlček, P. a kol., 1996, str. 513

v 90. letech, dosvědčují, že kostel vznikl nejpozději ve 2. polovině 12. století.¹¹⁷ Původně měli podací právo ke kostelu čeští králové, později toto právo získala Eliška Přemyslovna, manželka Jana Lucemburského, který po Eliščině smrti podací právo daroval Zderazskému klášteru. Na konci 14. století se na faře konaly schůzky vysokoškolských mistrů, jichž se také účastnil mladý mistr Jan Hus. Po svém vysvěcení na kněze zde mezi léty 1400 a 1402 kázal. Roku 1406 se farářem při kostele svatého Michala stal Křišťan z Prachatic, který byl Husovým přívržencem. Roku 1411 ve svém kostele nevyhlásil na Husa klatbu. O rok později se stal rektorem pražské univerzity. Ihned roku 1414 se zde začaly sloužit mše podobojí způsobou. V této době tu často kázal Jakoubek ze Stříbra. V době radikalizace husitského hnutí se Křišťan otevřeně postavil proti táboritům a káral jejich kněze Václava Korandu. Ten se mu pomstil tím, že dne 10. listopadu spolu s jinými kostely kostel svatého Michala vyplenil a o necelý rok později v červenci vjel Koranda do kostela na koni a nechal rozbít zdejší lavice, ze kterých se na Vítkově postavily sruby. Ani po smrti Václava Korandy neměl Křišťan klid, protože Korandovu nenávist převzal Jan Želivský. Po skončení husitských válek se Křišťan snažil o smíření s katolickou církví a trval jen na přijímání podobojí.¹¹⁸ Husitští kněží zde zůstali až do roku 1621, kdy byl vypovězen z Prahy poslední nekatolický farář Matěj Janda z Čechtíc, který poté odešel do Budyšína.¹¹⁹ Od roku 1624 až do darování svatého Michala servitům se z pověření kardinála arcibiskupa Arnošta Vojtěcha z Harrachu o kostel a faru staral Zikmund Kdovský, příslušník řádu karmelitánů.¹²⁰

Od Ferdinanda II. byl novému klášteru dne 19. 4. 1631 přidělen znak,¹²¹ který znázorňuje archanděla Michaela vítězího nad drakem. Drak je zde symbolem Antikrista.¹²²

Pravděpodobně prvním, kdo řídil faru u svatého Michala, byl Archangelus Benivieni z Tyrol, ten však velmi brzy opustil Prahu a jeho nástupcem se stal

---

¹¹⁷Huml, V. - Muk, J., *Kostel sv. Michala na Starém Městě pražském*. In: *Archaeologia historica*, č. 15, Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1990, str. 277-283

¹¹⁸Ekert, F., 1996, str. 363-366

¹¹⁹Bartůněk, V. *Stručné dějiny kostela svatého Michala na Starém Městě pražském*, Praha: Svaz přátel rukopisů, 1946, str. 21

¹²⁰Ekert, F., 1884 (1996), str. 363-366

¹²¹NA, fond: AZK, sign. ŘS sv. Michal, inv. č. 2406

¹²²Čapská, V., 2005, str. 22

Cherubin Cherubinem O'Dale (také zvaný polatinštěnou formou jména – Daleus). Tento servita byl původem z Irska a vzdělání získal v Innsbrucku. Zde vykonával funkci převora a zároveň spolufaráře.¹²³ Dne 15. listopadu 1631 vtrhli do Prahy Sasové, servité před nimi utekli z Prahy.¹²⁴ Dva mniši irského původu snad byli na útěku saskými vojáky protestantského vyznání zabiti.¹²⁵ Po dobu nepřítomnosti servitských mnichů administroval faru týnský farář Jan Petr Čechiades, který byl před tím ze své fary vypuzen. Čechiades byl na svatomichalskou faru dosazen jak od konzistoře, tak i od městské rady. Nicméně dne 3. ledna 1632 byl na rozkaz saského obrista Vavřince Hofkircha sedmi vojáky zatčen i se dvěma svými kaplany a vsazen do vězení ve Staroměstské radnici. Údajně na své faře u sv. Michala tajně přechovával jezuity, dopisoval si s přívrženci císaře, ale protestanty nechtěl pochovávat. Oba jeho kaplani byli ještě téhož večera propuštěni. Čechiades byl nakonec také propuštěn a vrátil se do kostela svatého Michala, kde setrval až do vyhnání Sasů a návratu servitů, poté se vrátil na Týnskou faru a za své utrpení byl povýšen do šlechtického stavu s přídomkem „z Plobenštejnu“.¹²⁶

Po zklidnění poměrů se servité vrátili zpět. Jako první se navrátil Jan Baptista, který se domáhal u konzistoře vydání zápisů o klášterním majetku. Žádost poslal 9. srpna 1632. Vyslovil v ní domněnku, že účetní knihy a urbář má v držení pražský měšťan jménem Pavel. Po Baptistovi se řádným převorem stal P. Angelius, ten byl pravděpodobně německé národnosti a ve svém listu adresovaném Arnoštu z Harrachu kritizoval činnost Jana Baptisty.¹²⁷ Roku 1637 byl v kostele dle svého přání pochován zbožný svatovítský kanovník Ctibor Kotva z Freifeldu,¹²⁸ který byl za svá kázání v kostele svatého Jakuba v době Fridricha Falckého vězněn.¹²⁹

Při příležitosti své vizitace roku 1636 nařídil generální převor řádu umístit nad vchod do konventu kamenný štít se znakem řádu, aby kolemjdoucí poznali, že se jedná o sídlo servitů.¹³⁰

---

¹²³Bartůněk, V., 1946, str. 22

¹²⁴Hammershmid, J. F., 1723, str. 177

¹²⁵Bartůněk, V., str. 22

¹²⁶Monumenta OSM, str. 102-103

¹²⁷Bartůněk, V., 1946, str. 23

¹²⁸Čapská, V., 2011, str. 212

¹²⁹Vávra, J., *Prelát český Jan Ctibor Kotva z Freifeldu*, In: Časopis katolického duchovenstva, v Praze 1901, č. 10, str. 592

¹³⁰Monumenta OSM, str. 110

Jak je vidět, velká morová nákaza se roku 1639 nevyhnula ani servitskému konventu na Starém Městě, tohoto roku dne 3. listopadu měla na žádost metropolitního děkana proběhnout prohlídka kláštera. Nicméně právě proto, že mniši byli nakaženi, P. Prokop de Ciconiis a pražský měšťan Jan Růžička do budovy vůbec nevstoupili. Přesto sepsali z prohlídky poučný referát. Jeden z bratří byl ve vážném stavu a na lůžku byli ještě dva další bratři, ti se nakazili při ošetřování nemocných. V kostele nebylo prakticky žádné liturgické náčiní, jen jeden kalich. Ostatní vybavení kostela snad bylo i se seznamem uschováno v servitských klášteřích v Innsbrucku a ve Vídni. Také vzácné knihy byly ukryty v bezpečí. Ve válečných letech stejně jako většina obyvatel i klášter trpěl spíše nedostatkem jídla než jejich přebytkem. V době „prohlídky“ se zde nacházely jen dva sudy vína, trocha mouky a zrní. Malé zásoby rozmnožilo vojsko, které si do kláštera uložilo část proviantu. Tato část měla být patrně určena pro důstojnickou kuchyni, z tohoto důvodu P. Prokop upustil od sepsání inventáře. Za obléhání Prahy Švédy byl klášter dost poškozen.¹³¹

29. října 1648 byla od komisařů Zdislava Ladislava hraběte Berky, opata u svatého Mikuláše, hraběte Michny, barona Alexia Vratislava, a pana Kotvy do kláštera svatého Michala svolána schůze představených všech klášterů na Starém i Novém Městě pražském. Od představených bylo žádáno, aby dle svých možností věnovali kostelní klenoty na válečné výdaje a to se zárukou stavů. Do svatého Michala byly sneseny různé posvátné nádoby z klášterů, jednalo se především o kalichy, konvičky, misky, svícny a o zlaté a stříbrné náprsní křížky. Všechny předměty byly zlatníkem zváženy a oceněny. Poté dne 1. listopadu v přítomnosti komisařů, byly tyto věci zastaveny především židům a část byla prodána luteránskému kupci z Míšně, vše na záruku stavů.¹³²

Jelikož servité od svatého Michala neměli kněží, kteří by uměli česky, dobrovolně se roku 1649 vzdali farního práva při kostele sv. Michala.¹³³

Rekonstrukce konventu byla započata roku 1640, kdy byl převorem Amadeus Maria Stieber. Z jeho popudu vznikla typická klášterní kvadratura, která je viditelná do dnešních dnů. Poté stavební práce na dlouhých dvacet let utichly,

---

¹³¹Bartůněk, V., 1946, str. 23-24

¹³²Bartůněk, V., 1946, str. 24.

¹³³Ekert, F., 1884 (1996), str. 366

protože na další přestavby nezbývaly peníze. Další fáze přestavby se začala uskutečňovat až roku 1662¹³⁴ za převora Leopolda Maria a byla dokončena převorem Robertem Mariem o dva roky později. V této raně barokní přestavbě vznikla většina kleneb v přízemí, vstupní portál a pravděpodobně základní členění hlavní fasády.¹³⁵

K rozšíření kláštera roku 1751 servité koupili dům řečený Ebelinův čp. 461.¹³⁶ Vrcholně barokní přestavba, která klášteru dala dnešní podobu hlavního průčelí a také dala tvář prvnímu a druhému podlaží, probíhala sto let po raně barokní přestavbě, přesněji v letech 1757-66. Tato fáze přestavby se pravděpodobně uskutečnila podle návrhů a za přímého vedení původně tyrolského stavitele Antona Mullera.¹³⁷

V posledním století své existence byl servitský klášter při chrámu sv. Michala nejen duchovním centrem ale i centrem vzdělanosti. Toho je nám dodnes důkazem dochovaný knihovní katalog, který je datován do poloviny 18. století a také freska v bývalé klášterní knihovně, která znázorňuje alegoricky čtyři důležité vědy, jejichž studiem se Služebníci Panny Marie zabývali. Těmito disciplínami byly teologie, mariologie, geometrie a církevní právo.¹³⁸

4.3 Klášter na Bílé hoře

Nový servitský vikář Th. Mag. P. Sosteneus Odonius z Alessandrie se zasloužil nejen o znovuzískání kláštera na Slupi a získání nového konventu u svatého Michala, ale také podnítil výstavbu zcela nového kláštera. Pro umístění nového sídla bylo vybráno slavné místo nedaleko Prahy - Bílá hora.¹³⁹ Místo, které nebylo českým dějinám neznámé již v době předbělohorské. Právě sem jezdili čeští králové naproti urozeným hostům a zde rozložili roku 1427 sirotci své ležení.¹⁴⁰ Zde byla již dříve na památku bitvy, která se zde uskutečnila 8. listopadu 1620, vystavěna malá čtyřboká kaplička. Ta měla být původně větší, na její výstavbu byla

---

¹³⁴Bartůněk, V., 1946, str. 25.

¹³⁵Vlček, P. a kol., 1996, str. 513

¹³⁶Bílek, T. V., 1893, str. 287

¹³⁷Vlček, P. - Sommer, P. - Foltýn D. a kol., 1997, str. 547

¹³⁸Semerádová, P., 2008, str. 458

¹³⁹Wirth, Z., *Klášter a poutní kostel na Bílé Hoře*, 1921, str. 8

¹⁴⁰Ruth, F., 1903 (1995), str. 35

vyhlášena sbírka. Nicméně válka a odpor lidu, který v této době ještě inklinoval ke „kacířské víře“, sbírkám nepřál a mnoho peněz se nevybralo. Do této kapličky se roku 1624 ve výroční den osudné bitvy konalo 1. procesí.¹⁴¹ Kromě kapličky zde nestálo nic, jen opodál se již tyčil letohrádek Hvězda. Byla to pustá krajina, kterou procházela unhošťská silnice, ta byla často ponořena hluboko pod úroveň okolního terénu.¹⁴² Místo pro položení základního kamene k výstavbě nového servitského sídla bylo vybráno asi 250 metrů na východ od původní kapličky.¹⁴³

Povolení ke stavbě nového sídla bylo císařem Ferdinandem II. vydáno 8. prosince 1627¹⁴⁴ a základní kámen ke kostelu Panny Marie Vítězné byl s velikou slávou položen 25. dubna 1628. Slavnosti se zúčastnil i sám císař. Na základním kameni byl nápis: „*Huius sacri templi S. Mariae de Victoria primum fundamentum*“ K tomuto dni byla ražena stříbrná medaile ve třech variantách.¹⁴⁵ Základní kámen zde byl položen, přestože generální vikář stavbu schválil až v roce 1629, navíc oficiální schválení od pražské konzistoře dostali až 16. května 1630.¹⁴⁶

Pro výstavbu nového konventu si však vybrali špatnou dobu, válečná léta s sebou nesla i těžké politické a místní poměry, pravděpodobně i proto stavební nadšení servitského řádu rychle vyprchalo. P. Odonneus byl 16. srpna 1628 povolán zpět do Říma a na jeho místo nastoupil dne P. Archangelus Benivieni z Tyrol, který se tímto stal generálním vikářem řádu v Čechách a v Rakousku¹⁴⁷. Nový generální vikář a jeho vlašští bratři neznali český jazyk a také si nemohli zvyknout na zdejší podnebí. Roku 1630 vlašská část řádu opouští Prahu a na jejich místo přicházejí servité němečtí v čele s převorem irského původu Cherubinem O'Dalem.¹⁴⁸ Pod jeho vedením pokračovala stavba jen velmi pomalu. Výměna pražských servitských mnichů určitě přispěla k tomu, že zdejší klášter nikdy nebyl dokončen. Roku 1630 bylo dostavěno západní křídlo, které mělo být před zimou zastřešeno a základy

---

¹⁴¹Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie obecných znalostí, sv. IV., str. 49, heslo: Bílá Hora

¹⁴²Wirth, Z., 1921, str. 6

¹⁴³Podlaha, A., *Posvátná místa Království českého, arcidiecése pražská, díl V., Vikariát Libocký*, Praha: Dědictví svatojánské, 1911, str. 21

¹⁴⁴NA, fond: AZK, sign. ŘS Bílá Hora, inv. č. 2402, 2403

¹⁴⁵Monumenta OSM, str. 83.

¹⁴⁶Vlček, P. - Sommer, P. - Foltýn, D. a kol., 1997, str. 605

¹⁴⁷Monumenta OSM, str. 85

¹⁴⁸Wirth, Z., 1921, str. 8

presbyteria kostela Panny Marie Vítězné.¹⁴⁹ Servité sice z almužen získali 16 816 zlatých na stavbu kláštera.¹⁵⁰ Přesto budování tří konventů bylo nad jejich síly. V té době začínají také stavět konvent na Starém Městě. Na Bílé Hoře jim vadil nedostatek vody,¹⁵¹ údajně by studna musela být hluboká až 40 m,¹⁵² a také jim vadilo umístění kláštera, totiž při hlavní útočné linii na Prahu. Právě tudy 15. listopadu 1631 vpadli Sasové do Prahy,¹⁵³ odtud Prahu o rok později dobyl Albrecht z Valdštejna¹⁵⁴ a o další dva roky později se zde utábořili Švédové atd. Zkrátka po celou třicetiletou válku byla Bílá hora využívána jako strategické místo k dobývání Prahy. Mniši patrně dokončili jen studnu, základy, presbytář kostela Panny Marie a jedno křídlo kvadratury. Klášter patrně nikdy nebyl upraven ani k provisornímu pobytu.¹⁵⁵ Roku 1654 se provinční kapitula v Innsbrucku zabývala obtížemi se stavbou bělohorského kláštera a servité váhali, jestli mají panovníkovi sdělit rozhodnutí nepokračovat ve výstavbě. Nakonec se rozhodli o celé záležitosti mlčet.¹⁵⁶ O 20 let později už bylo zcela jasné, že kostel ani klášter nedokončí, proto prodali Služebníci Panny Marie pozemek a staveniště za 100 dukátu Maxmiliánu Valentýnovi hraběti z Martinic. Prodej se uskutečnil roku 1673 se svolením císaře Leopolda I. a pražského arcibiskupa.¹⁵⁷

4.4 Konec starých časů aneb reformy Josefa II.

V 60. letech 18. století měl řád nejvíce členů ve své historii, ve většině konventů žilo více mnichů, než pro kolik byl postaven. Nicméně již roku 1767 Marie Terezie vydala první nařízení týkající se klášterů, tzv. *numerus clausus*, které omezovalo přijímání nových členů.¹⁵⁸

---

¹⁴⁹Vlček, P. - Sommer, P. - Foltýn, D., a kol., 1997, str. 605

¹⁵⁰Podlaha, A., 1911, str. 21

¹⁵¹Buben, M. M., 2007, str. 273

¹⁵²Závorová, K., - Holasová, A., 2007, str. 38

¹⁵³Čornejová, I. a spol., *Velké dějiny země Koruny české, svazek VIII. 1618-1683*, Paseka, Praha, Litomyšl 2008, str. 120

¹⁵⁴Tamtéž, str. 125-126

¹⁵⁵Wirth, Z., 1921, str. 9

¹⁵⁶Čapská, V., 2005, str. 22-23

¹⁵⁷Monumenta OSM, str. 125

¹⁵⁸Koláčková, I., *Rušení klášterů za Josefa II. na příkladu tišnovského a louckého kláštera*, Brno 2007. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, str. 8

V 70. letech se servité ocitají ve finanční krizi. Za řádové velké dluhy nese do jisté míry zodpovědnost pražský konvent od svatého Michala se svými transakcemi. Situace byla do té míry vážná, že se provinční převor Christián Maria Pohl obrací se žádostí o pomoc i na mateřskou tyrolskou provincii, a to přestože vztahy mezi českou a tyrolskou provincií byly napjaté.¹⁵⁹

Ve 2. polovině 18. století barokní doba již byla minulostí, nyní přicházeli na řadu osvícenecké názory, které znamenaly velkou změnu v myšlení lidí. Bůh už nebyl jedinou bytostí, ke které se člověk obracel. Období osvícenství bylo obdobím velkých změn a jednou z nich bylo i rušení kostelů a klášterů císařem Josefem II. (1780-1790), se kterým započal krátce poté, co se plně ujal vlády. První nařízení omezující vliv klášterů, byla vydána už za Marie Terezie. Proto, aby císař mohl svůj úmysl provést, předcházela vlastnímu zrušení celá řada nařízení, která omezovala vliv papeže.¹⁶⁰ Již 24. března 1781 nařídil všem klášterům ve svých dědičných zemích, aby se neřídily podle svých provinciálů v Římě, ale aby se řídily podle domácích představených. Domácí představené podřídil moci biskupů. Tímto aktem přerušil spojení mezi kláštery a Římem. Dne 29. listopadu 1781 Josef II. vydal nařízení, podle něž se měl učinit soupis všech ženských i mužských klášterů, ve kterých neprobíhá výchova nebo výuka mládeže či služba nemocným. Komisaři dostali také za úkol zjistit a sepsat jmění a důchody jednotlivých klášterů.¹⁶¹ Na dlouhém seznamu zrušených klášterů se nalézal i klášter Služebníků Panny Marie na Slupech. Klášter byl zrušen a kostel odsvěcen již v září 1783. Novoměstský konvent byl sloučen s konventem staroměstským. V této době ve slupském klášteře žilo sedm mnichů, kteří byli přestěhováni do kláštera u svatého Michala na Starém Městě pražském. Staroměstská konvent byl zrušen o necelé tři roky později, tedy 26. června 1786. Stejným dekretem byly zrušeny i servitské kláštery v Rabštejně pod Střelou a Konojedech.¹⁶²

Na příkladu těchto tří staveb jsme si ukázali, jak příznivé období pro mendikantské řády bylo baroko. Reformační období skýtalo řádům nemalé možnosti k jejich rozvoji. Zatímco v období před bitvou na Bílé hoře bylo v Praze

---

¹⁵⁹Čapská, V., 2005, str. 36

¹⁶⁰Kolářková, I., 2007, str. 8

¹⁶¹Bílek, T. V., 1893, str. 141

¹⁶²Monumenta OSM, str. 135 - 137

přítomno jen pět žebravých řádů, v pobělohorské době se jejich počet rozrostl nejen o zcela nové, ale i o reformované větve již přítomných řádů. Stejně tak tomu bylo s konventy. Do roku 1420 měli na území Prahy dva kláštery jen dominikáni a minorité, ostatní měli jen jeden. Po roce 1620 velká část řádů měla více konventů. Je tedy patrné, jak násilný byl akt Josefa II., který podstatnou část klášterů zrušil. Jeho reformu nepřežila ani polovina z nich.

I když uvádím příklad z pražského prostředí, situace v ostatních částech Českých zemí byla velice podobná.¹⁶³

---

¹⁶³Srov. Buben, M. M., 2006, Buben, M. M. 2007

5. Další osudy zrušených klášterů

5.1 Klášter na Slupi

Kostel Panny Marie na Trávníčku byl odsvěcen téhož roku, kdy byl zrušen slupský konvent servitů. Roku 1787 byla cena kláštera s kostelem a zahradou odhadnuta na 11 110 zlatých rýnských a později byla tato suma připsána nově založenému náboženskému fondu.¹⁶⁴ Klášterní movitý majetek byl roznesen a tím i často poztrácen. Část soch a obrazů bylo přeneseno do sousedního konventu alžbětinek.¹⁶⁵

Nejdříve klášter sloužil jako kasárna pro dělostřelectvo a později mezi léty 1785 a 1792 se zde nalézal vojenský ústav pro výchovu důstojníku Kinského a Kallenbergova pluku¹⁶⁶, který se do kláštera navrátil mezi léty 1822-1850. V mezidobích zde bydlely soukromé osoby. V roce 1815 zde sídlila správa státních statků. Roku 1856 se uskutečnila přestavba a rozšíření kláštera, která se bezprostředně týkala nového využití budov. Byla sem přemístěna část kateřinského ústavu choromyslných.¹⁶⁷ Ve stejné době začal být znovu zájem o zchátralý kostel, byl znovu vysvěcen a 2. 2. 1856 se zde po dlouhých 73 letech konala mše svatá. O málo později, v letech 1858-1863 se kostel rekonstruoval dle projektů architekta Bernarda Gruebra.¹⁶⁸ Po novogotické rekonstrukci kostel sloužil ústavu choromyslných, konaly se zde mše pro chovance ústavu a jednou ročně ve svátek Zvěstování Panny Marie se v kostele konala volně přístupná mše.¹⁶⁹

Rozsáhlá slupská zahrada, která se původně táhla až ke Karlovu, byla prodána eráru za 1 200 000 K (tehdejších korun) na stavbu budov pro německé a české vysoké školy. Roku 1904 se choromyslní z objektu museli vystěhovat, bylo zde 380 pacientů.¹⁷⁰

---

¹⁶⁴Bílek, T. V., 1893, str.

¹⁶⁵Čapská, V., 2011, str. 79

¹⁶⁶Ruth, F., 1904 (1996), str. 954

¹⁶⁷Lehner, F. J., 1886, str. 69

¹⁶⁸Libal, D., 1948, str. 12

¹⁶⁹Lehner, F. J., 1886, str. 69

¹⁷⁰Ruth, F., 1904 (1996), str. 954

Roku 1910 proběhla další přestavba klášterních budov a poté zde byla umístěna kožní klinika lékařské fakulty Univerzity Karlovy.¹⁷¹ Po druhé světové válce zde byl umístěn revmatologický ústav, který zde sídlí do dnes. Poslední větší stavební úpravy zde proběhly v letech 1982 -1984, kdy byl k budově původního kláštera přistavěn nový pavilon v tzv. internacionálním stylu.¹⁷² Kostel Zvěstování Panny Marie je dnes pravoslavným chrámem Zvěstování Přesvaté Bohorodičce.

5.2 Klášter u svatého Michala na Starém Městě pražském

Poté co byl výnosem Josefa II. z 23. června 1786 klášter zrušen, byl kostel odsvěcen. Dva oltáře z kostela svatého Michala byly odvezeny do Rokycan, dva do Falknova, další dva do Holan u Lipé a poslední tři oltáře byly odvezeny do zcela nového kostela v Líbeznicích. O tři roky později byl kostel prodán Ignáci Eliášovi Veitovi, který za něj zaplatil 2 150 zlatých a připojil ho ke svému domu - dům, čp. 460, zvaný „U černého anděla“ nebo také „U zlatého anděla“, který s kostelem svatého Michala bezprostředně sousedil. V domě se nacházely dvě kaple. V přízemí se nalézala kaple, která byla postavena roku 1406 a objevena byla roku 1885, druhá s oknem vedoucím do kostela svatého Michala se nacházela v poschodí.¹⁷³ Majetek servitů od svatého Michala, který po srážce dluhů a bez klášterní budovy činil 166 859 zlatých a 10, 5 krejcarů, připadl náboženskému fondu. Z této částky bylo zapláceno výslužné pro 18 kněží, jim připadlo po 200 zl. rýn, 3 laickým bratřím bylo vypláceno po 150 zl. rýn. mimo odbytné 2 klerikům.¹⁷⁴

V 19. století se klášterní budovy přeměnily na byty a kostel začal sloužit jako sklad papíru. Pro tyto účely byl kostel rozdělen do více pater. Kvůli tomuto zásahu zanikla téměř veškerá štuková výzdoba, dochovala se jen jediná freska, která se nachází v podkruchtí. Jakoby symbolicky je na ní znázorněno Vyhnání kupců z chrámu. Avšak nejhorší časy pro kostel měly teprve nastat.¹⁷⁵

Na přelomu století kostelu, stejně jako mnoha jiným zrušeným kostelům, hrozilo zbourání. Dne 14. července 1902 proběhla na radnici debata a následně

---

¹⁷¹Líbal, D., 1948, str. 12

¹⁷²Palivec, V., *Staropražské lékařské památky*, Praha: Libri, 2005, str. 56-57

¹⁷³Ruth, F., 1903 (1995), str. 737

¹⁷⁴Bílek, T. V., 1893, str. 289

¹⁷⁵Eket F., 1884 (1996), str. 367

hlasování. Městská rada navrhla, aby část budovy bývalého kláštera s čp. 971 byla za 162 830 koupěna, tehdy mělo proběhnout rozšíření Melantrichovy ulice, tak aby zde bylo možné postavit tramvajovou trať. V ulici měly být skoupeny a zbourány i další domy. Po bouřlivé debatě proběhlo hlasování, které dopadlo velice těsně, 24 hlasů se vyslovilo pro zbourání bývalého kostela, pro jeho zachování se vyslovilo jen o dva hlasy víc. Bohužel řada zrušených kostelů takové štěstí neměla.¹⁷⁶

V prvních desetiletích druhé poloviny 20. století by se mohlo zdát, že se kostelu a klášteru blýská na lepší časy. Dne 22. 12. 1964 byla totiž památka zapsána do seznamu nemovitých kulturních památek hl. m. Prahy. V roce 1996 byla část památky, a sice románská zeď a studna, prohlášena kulturní památkou Ministerstvem kultury České republiky.¹⁷⁷

V 60. letech 20. století byla znovu změněna dispozice kostela, tentokrát byl rozdělen na čtyři patra, aby se mohl využít jako skladiště pro obchody s domácími potřebami. Roku 1982 získala budovu Státní knihovna, která zde zřídila sklad knih. Po revoluci se do bývalého kostela nastěhovali bezdomovci a následný požár zničil historické krovy. Na opravu kostela stát neměl peníze, proto se rozhodl kostelní budovu prodat soukromému majiteli. První pokus roku 1993 se nezdařil, další pokus v roce 1998 byl už úspěšnější. Kostel byl pronajat rakouské firmě. Původní záměr firmy zřídit zde banku nebyl realizován. Její další počínání je při nejmenším kontroverzní. Na jednu stranu v době, kdy firma získala kostel do svých rukou, to byla ruina a firma zaplatila rekonstrukci střechy a statické zabezpečení stavby. Na straně druhé za rekonstrukce byly zničeny nosné gotické sloupy a ostatky významných osobností, které byly v kostele pohřbeni, byly dány do krabic a pytlů a zazděny v chodbě. Počínání firmy jen mlčky přihlížela jak Národní knihovna, Magistrát hlavního města Prahy, tak stát s tím, že jiné památky jsou na tom ještě hůř a do kostela svatého Michala alespoň nezatéká.¹⁷⁸

---

¹⁷⁶Ruth, F., 1995 (1903), str. 729, 737

¹⁷⁷Národní památkový ústav, *Sdělení údajů o památkové ochraně a evidenci*, Praha: 30. 9. 2005, In: http://www.svatymichael.cz/pdf/potvrzeni_npu_o_zapisu_kulturni_pamatky.pdf, [29. 5. 2011]

¹⁷⁸Buben, M. M., 2007, str. 276; Hušek, M., *Středověcí obyvatelé Prahy, kteří si zaplatili za hrob v kostele, skončili v pytlích v podzemní chodbě*, Slovo, Praha: Svobodné slovo, 23. 2. 1999, str. 14

Naposled budova změnila vlastníka roku 2005, kdy Národní knihovna objekt prodala dosavadnímu nájemci, tedy firmě Michal Praha, spol. s r. o., za 46 mil. Kč.¹⁷⁹

V současné době v budově bývalého kostela probíhají různé společenské akce včetně rockových koncertů a nejrůznějších večírků.¹⁸⁰

5.3 Klášter na Bílé hoře

Zchátralá a nedostavěná budova byla nakonec prodána Maxmiliánu Valentinu hraběti z Martinic, který zde mezi lety 1673- 1689 nechal vybudovat špitál.¹⁸¹ Pravděpodobně pro potřeby špitálu či spíše chudobince určeného pro 6 žen, zde byla zřízena kaplička zasvěcená svatému Martinovi. Její východní část byla zcela jistě vystavěna na základech presbytáře původně zamýšleného klášterního kostela, chrám měl zakončovat jižní křídlo konventu. Západní část kaple, tedy její průčelí, pochází z roku 1719, jak nám prozrazuje datum na její fasádě.¹⁸² Po smrti hraběte z Martinic zdědily pozemky jeho čtyři neteře rodem Žďárské ze Žďáru, které se o dědictví roku 1689 dělily. V listině uložené v Deskách zemských je poprvé zmíněn hostinec,¹⁸³ z toho je patrné, že hostinec musel vzniknout ve stejné době jako špitál, tedy když byl majitelem právě hrabě z Martinic. Další zmínku o zdejší hospodě máme v Hammerschmidově Prodromu z roku 1723, kde píše o „*publica popina*“, tedy o veřejné krčmě.¹⁸⁴

Ačkoli hospoda nestála ve vsi, ale na samotě, její umístění bylo výhodné díky blízkosti již tenkrát dosti frekventované silnice směřující na Karlovy Vary, která byla zároveň poutní cestou vedoucí od Pražské Lorety k Loretě v Hájku. Její výnos byl již v této době dvojnásobný, ve srovnání s výnosem krčmy v Řepích.¹⁸⁵

---

¹⁷⁹Národní knihovna ČR, *Roční zpráva za r. 2005 dle vyhlášky MF ČR č. 323/2005 Sb.*, Dostupné na: <http://www.nkp.cz/files/2005.pdf>, [29. 5. 2011], Ježek, V., *Dopis ředitele Národní knihovny odborníkům*, Praha 12. 10. 2005 Dostupné na: <http://www.zastarouprahu.cz/ruzne/svmichal.htm>, [29. 5. 2011]

¹⁸⁰Bartoš, L., Praha 1, Tajemství sv. Michala, bývalý kostel svatého Michaela archanděla, Michalská 29, Staré Město, čp. 662/I, Dostupné na: <http://www.npu.cz/novostavby/za-oponou/vypis/detail/85/>, [29. 5. 2011]

¹⁸¹Wirth, Z., 1921, str. 9

¹⁸²Vlček, P. - Sommer, P. - Foltýn, D., 1997, str. 605

¹⁸³Mikulecká, L., *Velká hospoda na Bílé hoře*, Praha: Interpres . MON, 1976, str. 11-12

¹⁸⁴Hammerschimid, J. F., 1723, str. 117

¹⁸⁵Mikulecká, L., 1976, str. 11, 17

Sestry Žďárské Velkou hospodu nedržely dlouho a již roku 1697 celý objekt prodaly Karlu Jáchymu hraběti Bredovi, majiteli tachlovického panství, který nechal dostavět kněžiště kostela. V době, kdy byl majitelem, bylo dokončeno i západní průčelí kaple. Nově vzniklá církevní stavba připadla ke správě faře v Liboci.¹⁸⁶

Nová kaplička byla však již mezi roky 1740 a 1741 zpustošena francouzskými vojáky, kteří se na Bílé hoře usídlili, když obsadili Prahu, během válek o rakouské dědictví. Tehdy byla zneuctěna do takové míry, že jí 13. dubna 1751 libocký farář Jan Lukáš Stadelmeier musel se svolením biskupa znovu vysvětit.¹⁸⁷ V téže době byl zapálen zájezdní hostinec.¹⁸⁸

Jen 6 let po znovuvysvěcení kaple se v jejím nedalekém okolí ozývalo burácení zbraní nanovo. Tentokrát to byl Fridrich Pruský, kdo odtud dobýval Prahu a řídil bombardování Hradčan.¹⁸⁹ Jeho vojsko se utábořilo nejen na Bílé hoře, ale také v okolních obcích.¹⁹⁰ Tehdy Velká hospoda znovu vyhořela, a proto následně došlo k její opravě,¹⁹¹ při níž klasická sedlová střech byla z obraných důvodů nahrazena střechou pultovou, která se svažuje jen na jednu stranu, a to vnitřní.¹⁹²

Roku 1785 se císařský dekret rušící mnoho klášterů a kostelů v Rakousku dotkl i Bílé hory. Obě tamější církevní stavby byly tehdy zrušeny a odsvěceny. Kaplička svatého Martina byla v té době darována kostelu v nedaleké Hostivici.¹⁹³ Zrušená kaple byla používána k různým účelům až do roku 1862, kdy byla prodána paní Anežce Křečkové, která ji přepažením na přízemí a patro přestavěla na obytný dům.¹⁹⁴ Jako rodinný domek slouží stavba dodnes, avšak její původní účel i dnešní době prozrazuje nezvyklý půdorys i z části zazděná chrámová okna. Patrně spolu s tímto prodejem zanikl i původní špitál.¹⁹⁵

---

¹⁸⁶Wirth, Z., 1921, str. 26

¹⁸⁷Podlaha, A., 1911, str. 21

¹⁸⁸Mikulecká, L., 1976, str. 15

¹⁸⁹Wirth, Z., 1921, str. 27

¹⁹⁰Mikulecká, L., 1976, str. 15

¹⁹¹Vlček, P. - Sommer, P. - Foltýn, D., 1997, str. 605

¹⁹²Mikulecká, L., 1976, str. 15

¹⁹³Tamtéž, str. 16

¹⁹⁴Wirth, Z., 1921, str. 30

¹⁹⁵Vlček, P. - Sommer, P. - Foltýn, D., 1997, str. 605

Na počátku 19. století význam Velké hospody vzrostl spolu s vybudováním císařské silnice, jež vedla od Strahova přes Plzeň až do Lipska a Norimberku. Díky ní do hospody zavítalo nemálo významných osobností.¹⁹⁶ Roku 1840 proběhla další rekonstrukce hospodského stavení, jenže jen o dva roky později ho zachvátil požár, který stavbu velmi poškodil.¹⁹⁷ Soudobý majitel Václav roku 1858 polorozpadlý objekt prodal Václavu Piskáčkovi, který budovu opravil a pokračoval zde v hostinské činnosti. Jeho rodina hospodu vlastnila až do roku 1960.¹⁹⁸

V budově se pohostinství provozovalo s menšími přestávkami ve válečných dobách až do roku 1951, kdy státní orgány odejmuly koncesi na provoz pohostinství, kterou od roku 1947 držel Antonín Tausch, jenž měl budovu pronajatou od Josefa Piskáčka. Ve stejném roce byly do budovy nastěhovány průmyslové závody a kůlna sloužila za sklad. Roku 1960 majitel objektu Josef Piskáček převedl stavení pod správu místního národního výboru (MNV) v Řepích, ten provedl na objektu jen nejnútnejší opravy, na další už nezbývaly peníze. Roku 1975 se podařilo najít investora v podobě Mezinárodní organizace novinářů (MON).¹⁹⁹ MON provedl rekonstrukci a modernizaci budov. Z vnějšku byla ke stavbě přistavěna část určená pro bowling, saunu a grill-bar. Ke konci 80. let zde byla znovu otevřená restaurace. Po Sametové revoluci byl původně hospodářský dvůr přeměněn ve venkovní posezení.²⁰⁰

Stejně rychle jako stavba kláštera, ztrácela na přitažlivosti i původní kaplička, která vznikla hned po osudné bitvě. Komplex budov pustl a roku 1634 byla navíc kaplička zničena Švédy. Po této události se proměnila v kostnici, do které se ukládali kosti nalezené při orání bitevního pole.²⁰¹

Na počátku 18. století vzniklo bělohorské bratrstvo, které si vytyčilo za cíl starat se o zdejší kapličku. Popud k tomuto činu dal zedník Michal Hagen, rodem z Kreuthu, z klášterního panství tegernseeského na hranicích bavorsko-tyrolských.

---

¹⁹⁶Mikulecká, L., 1976, str. 17

¹⁹⁷Vlček, P. - Sommer, P. - Foltýn, D., 1997, str. 605

¹⁹⁸Mikulecká, L., 1976, str. 25

¹⁹⁹Tamtéž, str. 29-39

²⁰⁰Závorová, K. - Holasová, A., *Průvodce Břevnovem, 100 let města Břevnova; z Bílé hory na Bílou horu aneb Malý břevnovský uličník*, Praha: Spolek břevnovských živnostníků, 2007, str. 39

²⁰¹Wirth, Z., 1921, str. 9

Michal Hagen opravil roku 1704 zpusťlou kapličku a poté se zde začaly sloužit mše ke cti svatého Václava. Následujícího roku byla kaplička poprvé rozšířena. K její západní části byl přistavěn osmiboký presbytář s nízkou kopulí a lucernou. Dne 8. srpna 1706 byl kostel vysvěcen strahovským opatem a biskupem Vítem Seiplem na kapli Panny Marie Vítězné.²⁰² Ve stejné době bylo potřeba vyřešit spor o patronátní právo, které si nárokoval majitel tachlovického panství, jemuž pozemky náležely. V této při musela nakonec rozhodnout císařovna vdova Eleonora Magdalena Terezie, která církevní správu svěřila libockému faráři a bratrstvu byla povolena přestavba kostela. Postupem času byla malá kaplička rozšířena v poutní areál. Roku 1730 byla dokončena stavba kostela a ambitů. Chyběla už jen malířská a sochařská výzdoba, která probíhala do roku 1740. Celá stavba se patrně uskutečnila podle návrhu hradčanského měšťana Kristiána Luny. Pro jeho autorství svědčí rytiny, které však pochází až z pozdější doby, a fakt, že jeho jméno se objevuje i ve výše zmíněném sporu.

V poutním kostele Panny Marie Vítězné je umístěna kopie slavného tzv. Strakonického obrazu, který měl sehrát velkou roli při bitvě na Bílé hoře. Přestavbou kapličky byl dokončen záměr servitů postavit zde důstojnou svatyni Panně Marii.²⁰³

---

²⁰²Podlaha, A., 1911, str. 22-24

²⁰³Srov. Wirth, Z., 1921, str. 10-26, Royt, J-, *Poutní místo Panny Marie Vítězné na Bílé hoře*, Praha: P. Kaška, 1996, str. 7-19

Epilog

Jen dva konventy přežily dobu Josefa II. Jedná se o v Nových Hradech, a v Králíkách. Klášterní areál s poutním místem v Králíkách roku 1846 vyhořel, krátce na to byl obnoven a ve dvou epochách, po první mezi lety 1851 – 1858 a po druhé v době od roku 1870 do roku 1871, zde dokonce sídlil provinciál. Bohužel v této době již řád měl nedostatek členů, z tohoto důvodu konvent v Králíkách roku 1883 zanikl. Zbylí řeholníci přešli do svého posledního sídla existujícího v Českých zemích, tedy do Nových Hradů.²⁰⁴ Současně se zánikem kralického konventu byla zrušena i česká provincie. Existence provincie už nebyla zapotřebí a konvent v Nových Hradech v květnu 1886 přešel natrvalo pod správu Tyrolské provincie.²⁰⁵ Naproti tomu klášter v Nových Hradech fungoval až do doby, kdy moc ve státě převzali komunisté a poslední dva řeholníky z místa vyhnali.

Období po Sametové revoluci bylo obdobím renesance pro mnohé církevní stavby nacházející se na našem území. Jedním z míst, kde se podařilo obnovit duchovní život, byl klášter v Nových Hradech. V roce 1990 žil už jen poslední servita českého původu P. Kazimír Jindra, nicméně díky této skutečnosti mohl servitský řád žádat o navrácení svého majetku.²⁰⁶

Duchovní správu obnovili tři řeholníci, kteří byli do Nových Hradů vysláni Tyrolskou provincií, jimi byli Bonfilius Wágner, P Gerhard Walder a P. Vittorius Anttollovič. Pod jejich vedením byl zrekonstruován nejen klášter a kostel v Nových Hradech, ale i poutní místo v Dobré Vodě a další kostely v regionu. Převorem se stal ve svých 65 letech Bonfilius Wágner, občanským jménem Franc Wágner, německý rodák z novohradského okolí, který se v této době začal učit česky, což se mu podařilo na výbornou.²⁰⁷ Působení servitů v České republice skončilo smrtí posledního servity dne 1. 11. 2005, kterým byl právě zmíněný převor.²⁰⁸ Tyrolská provincie neměla dostatek mnichů, aby mohla nadále doplňovat osazení kláštera. Naštěstí jeho smrtí neskončil duchovní život v místě. Ke dni 30. 6. 2006 převzalo

---

²⁰⁴Buben, M. M., 2007, str. 289

²⁰⁵Čapská, V., 2005, str. 37

²⁰⁶Buben, M. M., str. 284

²⁰⁷Oficiální stránky kláštera Božího Milosrdenství. Odkaz M. Bonfilia. Dostupné na: <http://www.klaster.cz/default.asp?ids=2&idc=7&idm=13>, [29. 5. 2011]

²⁰⁸Buben, M. M., str. 285

klášter svatého Petra a Pavla společenství „Rodina Panny Marie“²⁰⁹, která jej přejmenovala na Klášter Božího Milosrdenství.²¹⁰

---

²⁰⁹Římskokatolické společenství papežského práva „Rodina Panny Marie“ je nezisková církevní právnická osoba, která je registrována v Rejstříku evidovaných právnických osob Ministerstva kultury ČR.

²¹⁰Oficiální stránky kláštera Božího Milosrdenství. Historie kláštera. Dostupné na: <http://www.klaster.cz/default.asp?ids=2&idm=5>, [29. 5. 2011]

Závěr

Cílem práce bylo především zmapovat dějiny tří servitských klášterů, které se nacházely na území dnešní Prahy.

Na začátku své práce jsem zhodnotila existující prameny a literaturu. Pramennou základnu, která bohužel nebyla nijak velká, bylo nutné doplnit prameny editovanými a dále literaturou.

V práci jsme se nejprve dozvěděli, jakým způsobem řád vznikl a jak se servitským bratřím podařilo přežít období II. Lyonského koncilu. Tak jako v mnoha jiných případech zde velkou roli sehrála silná osobnost. Filip Benizi touto osobností bezesporu byl. Měl k tomu i předpoklady díky svým studiím, které absolvoval na Pařížské univerzitě. Tato skutečnost měla velký význam, přestože zásadní roli měli jim placení právníci. Důležitost jeho postavy je vyjádřena v legendě tak, že jeho datum a místo narození je shodné s datem a místem narození řádu samotného.

Vznik řádu je odvozen od legendy sepsané ve 14. století. Už zde je vidět, kterým směrem se řád bude ubírat i v dalších staletích. Odvozovat zrod řádu od zjevení Panny Marie muselo zcela jistě soudobého věřícího zaujmout. Církevní společenství, které ochraňuje samotná Panna Marie a které navíc vzniklo podle jejího přání, mělo jistě pro věřícího člověka velký význam. Stejný efekt mělo mít číslo sedm, tedy sedm zakladatelů řádu. Symbolika čísla sedm je zde jasně patrná. Jak v Bibli, tak ve středověku bylo číslo sedm synonymem pro celost, dokonalost a úplnost.

Řád se do Českých zemí dostává za vlády Karla IV., který uvedl do Prahy i jiné církevní řády. V této době je jejich klášter spíše menší, je určen jen pro šest osob, což nevypovídá o zvláštní důležitosti.

Smutným obdobím pro řád je doba husitských válek, která neblaze postihla většinu katolických klášterů a kostelů nejen v Praze, ale prakticky v celé zemi. Mezi vypleněnými církevními statky byl i klášter a kostel Zvěstování Panny Marie na Trávníčku, tedy sídlo servitů. Jak se ale říká, všechno zlé je k něčemu dobré a v tomto případě to opravdu platí. Servité tuto událost skutečně dokázali obrátit ve svůj prospěch a to tvrzením, že během těchto válečných nepokojů došlo k upálení ohromného množství řeholníků. Pověst vznikla někdy v průběhu 17. století, tedy

v době rekatolizace. Zpráva o ohromném množství upálených zcela jistě musela šokovat a určitě měla za úkol pošpinit pověst radikálních husitů, mezi které lze počítat i pražskou chudinu, v očích stále ještě utrakvistického obyvatelstva. Dokladem toho, že se legenda stala známou, je fakt, že se o ní dočteme v mnoha dílech soudobých historiků. Naproti tomu ve spisech, které pocházejí z dob husitských válek, o upálení nenajdeme ani zmínku.

Dalším příkladem jejich, do určité míry machiavelistického přístupu, je zfalšovaná listina o darování kostela svatého Michala servitům již ve 14. století, za vlády Karla IV., což se zdá být nesmysl. Kdyby tomu tak bylo, proč by výhodného umístění, které kostel sv. Michala bezesporu skýtal, servité vzdali a nechali zde kázat takovou osobnost, kterou byl Jan Hus a to v době, kdy už byl katolickou církví odsuzován? Dále by se ho určitě po svém návratu, na konci 30. let 15. století, alespoň pokusili získat zpět do své péče, ale o ničem takovém nikde není ani zmínka. Tu nenajdeme ani v edici pramenů, kterou služebníci sami sestavili a vydali. Falešný list sloužil jen k tomu, aby v době pobělohorské snáze získali svůj vyhlédnutý chrám. To se jim poměrně rychle podařilo. Nepochybně na jejich postavení měla vliv přízeň panovnického rodu. Vždyť pro to, abychom k této skutečnosti našli důkazy, nemusíme hledat příliš dlouho. Rychlost, jakou byly vyřízeny všechny žádosti vikáře servitského řádu Sostenia Odonia z Alexandrie, je sama o sobě výmluvná. Protesty a žádosti augustiniánů z Karlova proti navrácení slupského konventu nebyly nic platné, přestože jejich vlastnické právo bylo předtím několikrát potvrzeno. Je tu také pompéznost při pokládání základního kamene při výstavbě kláštera na Bílé hoře, při které byl přítomen sám císař. Dalším příkladem je řádový znak, kde sv. Michal drží štít, v jehož pravém poli je umístěn znak habsburského rodu a v levém poli je znázorněn znak servitského řádu. Socha pátého řádového generála, která je umístěna na tak reprezentativním místě jakým je Karlův most, má také jistou výpovědní hodnotu. K získání přízně habsburského domu jim jistě měla dopomoci pověst, která líčí vztah krále Rudolfa Habsburského a Filipa Beniziho, jako přátelský.

Další ukázkou toho, jak byli tito bratři schopni využívat různé dějinné události ve svůj prospěch, je také výběr místa pro zamýšlenou výstavbu kláštera. Tím je Bílá hora, místo, na němž se udála jedna z největších bitev našich dějin. Zde dokázali spojit nařízení zasvěcovat jejich klášterní kostely ke cti Panny Marie

s legendou vztahující se k bitvě, podle níž císařské vojsko mělo být povzbuzováno tzv. Strakonickým obrazem. Tuto legendu, mající za úkol zdůraznit pomoc Panny Marie při tak důležitém vojenském střetu, se pak servité snažili využít právě volbou místa.

Jejich působení v Praze bylo rázně ukončeno osvíceneckým císařem Josefem II., který zrušil všechny jejich tamější konventy. V následujícím období se budovy, ve kterých se dříve procházeli mniši s tichou modlitbou, proměnily ve vojenské školy, nemocnice, sklady papíru. Ačkoli v první polovině 19. století to tak nevypadalo, z hlediska svého dalšího osudu měl největší štěstí klášter při kostele Zvěstování Panny Marie na Trávníčku, jehož pozdější využití pro nemocniční účely je přece jen důstojné. Podobně jako konvent je na tom i přilehlý kostel, ve kterém se zase slouží mše, i když pravoslavné. Smutnější je využití konventu při kostele svatého Michala, který byl přeměněn na byty. Přilehlý kostel byl proměněn na sklad papíru, což pro něj rozhodně není důstojné využití. Na začátku 20. století jen těsně unikl naprostému zboření. Tehdy stejně tak jako dnes se mezi sebou dohadovaly dvě skupiny lidí, zastánci tradice a stoupenci pokroku. Dnešní stav této budovy rozhodně není ideální, ne však proto, že ji vlastní soukromá firma, ale pro účel jakým je využívána. Různé druhy večírků a podobných akcí nejsou rozhodně adekvátní pro kdysi tak významné místo, jakým tento kostel určitě byl.

Zcela jiný případ je nedokončený konvent na Bílé hoře. Také proto, že stavba nikdy nesloužila původnímu záměru, lze zde mluvit o jisté formě zneuctění jen v případě kapličky svatého Martina, která se proměnila v rodinný domek. Zbytek stavby nikdy nesloužil k církevním účelům. Využití této budovy jako hostince není v žádném případě špatné. Jen je škoda, že v současné době areál neslouží ani tomuto účelu.

Jak jsem již uvedla v úvodu, práci jsem dokončovala během svého studijního pobytu ve Francii, proto jsem si zde dovolila uvést malou komparaci.

Servité do Francie přišli na dvakrát, nejprve kolem roku 1328, tedy relativně brzy po svém založení, kdy byla v Paříži založena řádová škola s klášterem, která se v průběhu 14. století rozrůstala a rozvíjela.²¹¹ Avšak činnost

---

²¹¹Bernos, M., *Recherches sur l'ordre des Servites en Provence*, Roma 1977, str. 17

tohoto konventu byla ukončena v souvislosti s velkým západním schizmatem, které znamenal roztržku mezi Francií a Itálií. Škola zanikla v roce 1387.²¹²

Řád se znovu do země dostává roku 1483, kdy budují v Moustiers-Sainte-Marie své nové sídlo. Tento konvent zůstal po celou dobu své existence velmi chudý a malý. Nicméně měl jistou důležitost, kterou mu propůjčovala ta skutečnost, že byl postaven jako první.²¹³ Postupem času servitských klášteru v regionu Province přibývá,²¹⁴ postupně vznikají konventy v Le Revest, Aix-en-Provence, Fréjus, Font-Sainte neboli La Ciotat, Castellane, Cucuron, Marseille, St-Jean-du-Puy, neboli Trets, Lorgues a Ollières, většina jich vzniká mezi lety 1483 a 1555. Tyto konventy zprvu spadaly pod severoitalskou Janovskou provincii.²¹⁵ Osamostatnit se jim podařilo přibližně po 50 letech, kdy jejich množství bylo již natolik vysoké, že mohly vytvořit samostatnou provincii.²¹⁶ Bylo to právě 16. a 17. století, které bylo dobou jejich největšího rozkvětu. V 17. století se řád objevuje i v okolí Narbonne, kde ale nikdy nedosáhl nijak silného postavení. Počet jeho členů v narbonnské provincii v roce 1656 nedosahoval ani třetiny počtu členů dominikánů. Svého vrcholu dosáhli na konci tohoto století, po kterém, jak to tak bývá, následoval pád. Ten byl zprvu pozvolný, ale po morové epidemii roku 1720 začal nabývat na obrátkách. O dvacet let později přišla další rána a to v podobě nařízení, které zakazovalo přibírat novice.²¹⁷ Tento slet nepříznivých dat završuje rok 1770 kdy je řád z nařízení Ludvíka XV. zakázán. O sto let později se řád do země galského kohouta navrátil a přetrval zde do dnes, kdy je součástí kanadské provincie.

Přestože je vývoj řádu v Českém prostředí a ve Francii těžké srovnávat, také kvůli rozdílným dějinám obou zemí, lze pro tuto komparaci nalézt jisté parametry.

Není zcela jisté, z jakého popudu servité do Francie přišli, pravděpodobně ale tento důvod nebyl stejný, jako tomu bylo v Praze, kam byli přivedeni

---

²¹²Rath, N. M., *Servites en France*, str. 115. Dostupné na: <http://www.servitesdemarie.org/library/File/simpleetfraternele/5servitesenfrance.PDF>, [29. 5. 2011]

²¹³Bernos, M., 1977, str. 18 - 19

²¹⁴Rath, N. M., str. 116.

²¹⁵Bernos, M., 1977, str. 36

²¹⁶Rath, N. M., str. 116.

²¹⁷Bernos, M., 1977, str. 79

Karlem IV. Jistou paralelu můžeme spatřovat v tom, že ani v jedné zemi se řádu nepodařilo se udržet bez toho, aby řád alespoň na nějakou dobu vymizel. Do obou zemí se servité navrátili z vlastní iniciativy, nicméně zatímco ve Francii se těžko protloukali (jejich druhý tamější klášter byl založen až 30 let po prvním),²¹⁸ v Praze zakládají v podstatě tři konventy naráz. Hlavním důvodem byla samozřejmě doba, ale ani později zdejší servité nedosáhli tak vysokého postavení jako tomu bylo v Českých zemích, obzvláště srovnáme-li velikost obou království. V obou zemích byl jejich rozvoj přerušen absolutistickým monarchou.

Práce samozřejmě nepostihla všechny události a všechny aspekty, které provázely servity jejich pražskou historií. Pomohla však alespoň přiblížit dnešnímu člověku církevní společenství, jež je dnes většině lidí neznámé.

V současnosti u nás neexistuje žádný klášter tohoto řádu. Jistá naděje svítla v 90. letech nicméně smrtí Bonfilia Wágnera tato naděje zhasla. Avšak i přes svou absenci v Českých zemích se jedná o řád, který má dnes provincie po celém světě. Naděje na jeho návrat je však nepravděpodobná.

---

²¹⁸Bernos, M., 1977, str. 21

Prameny nevydané

Národní archiv

- archivy zrušených klášterů, řád servitů (AZK):

Bílá Hora: i.č. 2402, 2403

Sv. Michal: i.č. 2406, 2407

Zvěstování Panny Marie na Trávníčku: i.č. 2404, 2405

i.č. 2828

Stará manipulace (SM):

Inv. č.: 3259, sign: S141/1/1 – 4/4, karton: 2241

Inv. č.: 3259, sign: S141/5/1 – 7/1, karton: 2242

Edice pramenů

Hájek z Libočan, Václav: *Kronika česká*, Praha: Rytijž Jan Ferdynand Z Ssenfeldu, 1819 (Hájek z Libočan, V., 1819)

Kalousek, Josef: *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské sebrané z archivů domácích i cizích, díl X*, Praha: Domestikální fond království Českého: Bursík & Kohout 1890

Krabice z Weitmile, Beneš: *Kronika Beneše z Weitmile*. In: Emler, Josef: *Fontes rerum Bohemiarum IV= Prameny dějin českých IV*, Praha: Nadání Františka Palackého, 1884

Novák, Johannis Friderici: *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustratia*, Tomus 2, Acta Innocentii VI. Pontificis Romani 1352-1362, Praha: [s. n.], 1907

Soulier, Peregrino - Vangelisti, Guillelmo: *Monumenta ordinis servorum sanctae Marie XIII*, Brusel: Péres servites de Marie, Roulers: Jules De Meester, 1911 (Monumenta OSM)

Vavřinec z Březové: *Husitská kronika*. In: Emler, J., *Fontes rerum bohemicarum V= Prameny dějin českých V*, Praha: Nadání Františka Palackého, 1893

Seznam použité literatury

Bařková, Růžena a kol.: *Umělecké památky Prahy, Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady*, Praha: Academia, 1998. ISBN: 80-200-0627-3 (Bařková, R. a kol., 1998)

Bartůněk, Václav: *Stručné dějiny kostela svatého Michala na Starém Městě pražském*, Praha: Svaz přátel rukopisů, 1946. (Bartůněk, V., 1946)

Beckovský, Jan František: *Poselkyně starých příběhův českých aneb Kronika česká od prvního do nynější země české příchozu dvou knížat charvátských Čecha i Lecha vlastních bratrů až do šťastného panování císaře římského krále českého Ferdinanda Prvního*, Praha: U Jana Karla Geřabka 1700 Převzato z: Čapská, Veronika: *Představy společenství a strategie sebe prezentace, Řád servitů v habsburské monarchii (1613-1780)*, Praha: Scriptorum, 2011, str. 212

Bečková, Kateřina: *Nové Město*, Praha: Schola Iudus- Pragensia, 1998. ISBN: 80-900668-9-5

Bernos, Marcel: *Recherches sur l'ordre des Servites en Provence (1483-1720)*, Roma: Instituto storico o.s.m., 1977. (Bernos, M., 1977)

Bílek, Tomáš V.: *Statky a jmění kollejí jezuitských, klášterů, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království Českém od císaře Josefa II. zrušených*, v Praze: Fran. Bačkovský, 1893 (Bílek, T. V., 1893)

Buben, Milan M.: *Encyklopedie řádů a kongregací v Českých zemích, Žebravé řády*, III. díl, 1. svazek, Praha: Libri, 2006. ISBN: 80-7277-088-8

Buben, Milan M.: *Encyklopedie řádů a kongregací v Českých zemích, Žebravé řády*, III. díl, 2. svazek, Praha: Libri, 2007. ISBN: 978-80-7277-140-0 (Buben, M. M., 2007)

Čapská, Veronika: *Narativní obrazové cykly zaalpských servitů a otázka sebepojímání řádu*. In: Čornejová, Ivana, *Locus pietatis et vitae. Sborník příspěvků z konference konané v Hejnicích ve dnech 13. -15. září 2007*. Praha: Scriptorum, 2008, str. 415-433. ISBN: 978-80-86197-335 (Čapská, V., 2008)

- Čapská, Veronika: *Pod ochranou Panny Marie bolestné: Servitě v Českých zemích do Josefských reforem*, Nové Hrady: konvent servitů Nové Hrady, 2005. ISBN: 880-239-5594-2 (Čapská, V., 2005)
- Čapská, Veronika: *Představy společenství a strategie sebe prezentace, Řád servitů v habsburské monarchii (1613-1780)*, Praha: Scriptorum, 2011. ISBN: 978-80-87271-30-8 (Čapská, V., 2011)
- Čapská, Veronika: *Spiritualita servitů z genderové perspektivy. Příspěvek ke zkoumání podob barokního mariánského kultu na příkladu specifického řádového modelu*. In: Nodl, Martin – Tinková, Daniela (ed.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*. Praha: Argo, 2007, str. 71-93. ISBN: 978-80-7203-923-4 (Čapská, V., 2007)
- Čapská, Veronika: *Vytváření prostoru pro působení servitů v českých zemích v 17. a 18. století*. In: Čornejová, Ivana (ed.), *Úloha církevních řádů při pobělohorské rekatolizaci. Sborník příspěvků z pracovního semináře konaného na Vranově u Brna ve dnech 4. -5. 6. 2003*. Praha: Scriptorum, 2003, str. 152-169. ISBN: 80-86197-49-2 (Čapská, V., 2003)
- Čornej, Petr: *Velké Dějiny zemí Koruny české, svazek V.*, Praha, Litomyšl: Paseka, 2000. ISBN: 80-7185-296
- Čornejová, Ivana a spol.: *Velké dějiny zemí Koruny české, svazek VIII. 1618-1683*, Paseka, Praha, Litomyšl: Paseka, 2008. ISBN: 978-80-7185-947-5
- Ekert, František: *Posvátná místa královského hlavního města Prahy*, Praha: Volvox Globator, 1996, díl II. ISBN: 80-7207-042-8 (Ekert, F., 1884 (1996))
- Gerhards, Agnès: *Dictionnaire historique des ordres religieux*, Paris: Fayard, 1998 (Gerhards, A., 1998)
- Hamannová, Brigitte: *Habsburkové, velká životopisná encyklopedie*, Praha: Brána, Knižní klub, 1996. ISBN: 80-7176-4415-9
- Hammerschmid, Jan Florián: *Prodromus gloriae Pragenae*, Pragae: Wickhart 1723 (Hammerschmid, J. F., 1723)

Hrudníková, Miriam: *Řeholní život v Českých zemích: řády kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. ISBN: 80-7192-222-6

Huml, Václav - Muk, Jan: *Kostel sv. Michala na Starém Městě pražském*. In: *Archaeologia historica*, č. 15, Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1990, str. 277-283

Hušek, Matěj: *Středověcí obyvatelé Prahy, kteří si zaplatili za hrob v kostele, skončili v pytlich v podzemní chodbě*, Slovo, Praha: Svobodné slovo, 23. 2. 1999, str. 14

Jirásko, Luděk: *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha: Fénix, 1991. ISBN: 80-85245-11-6

Kolářková, Ilona: *Rušení klášterů za Josefa II. na příkladu tišnovského a louckého kláštera*, Brno 2007. Bakalářská práce. Masarykova univerzita (Kolářková, I., 2007)

Le Goff, Jacques: *Les ordres Mendicants*. In: Berlioz, Jacques, *Moines et religieux au Moyen-Âge*, Paris: 1994, str. 229 – 240

Lehner, František: *Kostel Zvěstování P. Marie ve Slupech*, In: *Method* č. 6, ročník XII, 1886, str. 68-70 (Lehner, F. J., 1886)

Líbal, Dobroslav: *Kostel Panny Marie na Trávníčku v Praze*, Praha: Výtvarný odbor umělecké besedy, 1948 (Líbal, D., 1948)

Mikulecká, L., *Velká hospoda na Bílé hoře*, Praha: Interpres-MON, 1976 (Mikulecká, L., 1976)

Navrátil, Karel: *Paměti kostela Panny Marie na nebe vzaté a sv. Karla Velikého a bývalého královského kláštera řeholních kanovníků Lateránských sv. Augustina, nyní městské chorobince, na hoře Karlově v Novém městě Pražském*, Praha, Hynek Militký a Novák, 1877

Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie obecných znalostí, sv. IV, Praha: J. Otto, 1891

Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie obecných znalostí, sv. XVIII, Praha: J. Otto, 1902

Ottův slovník naučný nové doby, dodatky k velkému Ottovu slovníku naučnému, díl V, sv. 2, Praha: Paseka, Argo, 1939 (2002)

Palivec, Viktor: *Staropražské lékařské památky*, Praha: Libri, 2005. ISBN: 80-7274-220-1

Pubička, František: *Chronologische Geschichte Böhmen, svazek VI*, Prag: gedruckt bey den Hrabischen Erben durch Mathias Stiastry, 1795,

Podlaha, Antonín: *Posvátná místa Království českého, Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v království Českém, Arcidiecése pražská, díl V., Vikariát Libocký*, Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1911 (Podlaha, A., 1911)

Rohbacher, René François: *Histoire universelle de l'Eglise catholique, Edition 6, Tome 10*, Paris: [s. n.] 1872

Royt, Jan, Poutní místo Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře, Praha: P. Kaška, 1996

Ruth, František: *Kronika královské Prahy a obcí sousedních, díl I*, Praha: NLN, 1903 (1995) ISBN: 80-7106-130-1 (Ruth, F., 1903 (1995))

Ruth, František: *Kronika královské Prahy a obcí sousedních, díl III*, Praha: NLN, 1904 (1996) ISBN: 80-7106 -133-6 (Ruth, F., 1904 (1996))

Semerádová, Pavla: *Hudba při liturgii servitů u sv. Michaela Archanděla v Praze v 18. století*. In: Ivana Čornejová (edd.), *Locus pietatis et vitae, Sborník příspěvků z konference konané v Hejnicích ve dnech 13.-15. září 2007*, Praha: Scriptorum, 2008. ISBN: 978-80-86197-38-5 (Semerádová, P., 2008)

Schaller, Jaroslav: *Beschreibung der Königlichen Haup- und Residenzstadt Prag IV*, Prag: gedruckt bey Franz Gerzabeck, in der eisernen Thür, 1797

Stejskal, František: *O domnělém upálení 64 Servitů v Praze 1420*, Časopis katolického duchovenstva, č. 1-4, v Praze 1920 (Stejskal, F., 1920)

Tomek, Wáclav Wladivoj: *Dějepis města Prahy, díl IX*, Praha: Řivnáč, 1893

Vávra, J., *Prelát český Jan Ctibor Kotva z Freifelku*, In: Časopis katolického duchovenstva č. 9 - 10, v Praze 1901

Vlček, Pavel – Sommer, Petr – Foltýn, Dušan a kol.: *Encyklopedie českých klášterů*, Praha: Libri, 1997. ISBN: 80-85983-17-6 (Vlček, P. – Sommer, P. – Foltýn, D. a kol, 1997)

Vlček, Pavel a kol.: *Umělecké památky Prahy, Staré Město, Josefov*, Praha: Academia, 1996. ISBN: 80-200-0563-3 (Vlček, P., 1996)

Vondruška, Isidor: *Životopisy svatých v pořadí dějin církevních*, díl III, Praha: Ladislav Kuncič, 1931 (Vondruška, I., 1931)

Wirth, Zdeněk: *Klášter a poutní kostel na Bílé Hoře*, Praha: A. B. Černý, 1921 (Wirth, Z., 1921)

Závorová, K., Holasová, A., *Průvodce Břevnovem, 100 let města Břevnova; z Bílé hory na Bílou horu aneb Malý břevnovský uličník*, Praha: Spolek břevnovských živnostníků, 2007

On-line zdroje

Bartoš, L., *Praha I, Tajemství sv. Michala, bývalý kostel svatého Michaela archanděla, Michalská 29, Staré Město, čp. 662/I*. Dostupné na:
<http://www.npu.cz/novostavby/za-oponou/vypis/detail/85/>, [29. 5. 2011]

Rath, Noël M., *Servites en France*, staženo: 23. 5. 2011
<http://www.servitesdemarie.org/library/File/simpleetfraternele/5servitesenfrance.PDF>, [29. 5. 2011]

Oficiální stránky kláštera Božího Milosrdenství:

Odkaz M. Bonfilia
<http://www.klaster.cz/default.asp?ids=2&idc=7&idm=13>, [29. 5. 2011]

Historie kláštera
<http://www.klaster.cz/default.asp?ids=2&idm=5>, [29. 5. 2011]

Národní památkový ústav, *Sdělení údajů o památkové ochraně a evidenci*, Praha 30. 9. 2005, Dostupné na:
http://www.svatymichael.cz/pdf/potvrzeni_npu_o_zapisu_kulturni_pamatky.pdf
[29. 5. 2011]

Legenda de origine Ordinis fratrum Servorum Virginis Marie, ve francouzském překladu od Marie-Luca Shmida o.s.m a Camille M. Jacques o.s.m. Dostupné na www: http://www.servitesdemarie.org/fr_1171_index.php [29. 5. 2011]

Národní knihovna ČR, *Roční zpráva za r. 2005 dle vyhlášky MF ČR č. 323/2005 Sb.*, Dostupné na: <http://www.nkp.cz/files/2005.pdf>, [29. 5. 2011]

Ježek, V., *Dopis ředitele Národní knihovny odborníkům*, Praha 12. 10. 2005. Dostupné na: <http://www.zastarouprahu.cz/ruzne/svmichal.htm>, [29. 5. 2011]